

SOSIONOMIOPIISKELIJAT MATKALLA AMMATTIIN

Lastensuojelun harjoittelun merkitys sosionomin
ammattilliselle kasvulle

Heidi Walling
Susanna Yli-Nisula

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2011

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali- terveys ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) YLI-NISULA, Susanna WALLING, Heidi	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 15.04.2011
	Sivumäärä 75	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus	Verkkojulkaisulupa myönnetty
Työn nimi SOSIONOMIOISKELIJAT MATKALLA AMMATTIIN, LASTENSUOJELUN HARJOITTE- LUN MERKITYS SOSIONOMIN AMMATILLISELLE KASVULLE		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HINTIKKA, Timo LUNDAHL, Raija		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän ammattikorkeakoulu		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tutkittiin lastensuojelun harjoittelun merkitystä opiskelijoiden ammatilliselle kasvulle. Toimimme yhteistyössä Jyväskylän ammattikorkeakoulun hyvinvointiyksikön kanssa. Työn tarkoituksena oli nostaa esiin opiskelijoiden omia mielipiteitä ja kokemuksia lastensuojelun harjoittelusta. Työssä tutkittiin opiskelijoiden osaamista ennen ja jälkeen lastensuojelun harjoittelun.</p> <p>Tutkimusaineisto koottiin sähköisellä kyselyllä. Apuna käytettiin Digium-ohjelmaa. Kyselyn kohderyhmänä oli vuonna 2008 aloittanut varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiseen työhön suuntautunut sosionomi opiskelijaryhmä sekä heidän lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaajansa.</p> <p>Opinnäytetyössä tarkastellaan ammatillisen kasvun ja osaamisen sekä ammatti-identiteetin ja asiantuntijuuden käsitteitä. Koska työ käsittelee lastensuojelun harjoittelua, on siinä pe- rehtynyt myös lastensuojelun perusasioihin. Lisäksi työssä käsitellään lastensuojelun har- joittelua tukevia opintojaksoja ja niiden antamia pätevyyskä.</p> <p>Kyselyn avulla kerätyn aineiston pohjalta voidaan havaita, että opiskelijat olivat pääosin tyytyväisiä lastensuojelun harjoittelua edeltäviin opintoihin, orientaatioon sekä lastensuoje- lun harjoitteluluun. Opiskelijat kokivat saaneensa opinnoista hyvät valmiudet lastensuojelu- työhön. Lisäksi opiskelijat kokivat kehittyneensä ammatillisesti harjoittelun aikana. Heidän tietonsa ja taitonsa sekä lastensuojelun teoriasta että käytännön työstä olivat syventyneet lastensuojelun harjoittelun myötä.</p> <p>Samoin lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaajat kokivat lastensuojelun harjoittelun tärkeänä opiskelijoiden ammatillisen kasvun kannalta. Työpaikkaohjaajien mielestä opiskeli- joilla oli pääosin hyvät lähtökohdat lastensuojelutyön tekemiseen.</p> <p>Opiskelijoiden vastausten pohjalta ei noussut kehitysehdotuksia Jyväskylän ammattikorkeakoulun harjoittelukäytänteisiin, mutta työpaikkaohjaajien vastauksista voidaan nostaa muutamia kehitys-ehtotuksia.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Ammatillinen kasvu, ammattitaito, asiantuntijuus, harjoittelu, itsearviointi, itserefleksointi, kompetenssi, osaaminen, lastensuojelu, sosionomi		

Muut tiedot		
Author(s) YLI-NISULA, Susanna WALLING, Heidi	Type of publication Bachelor's / Master's Thesis	Date 15042011
	Pages 75	Language Finnish
	Confidential ( ) Until	Permission for web publication (X)
Title THE PATH TO THE PROFESSION OF A BACHELOR OF SOCIAL SERVICES, THE SIGNIFICANCE OF PRACTICAL TRAINING IN CHILD WELFARE FOR THE PROFESSIONAL GROWTH OF THE STUDENT		
Degree Programme Degree Programme of social services		
Tutor(s) HINTIKKA, Timo LUNDAHL, Raija		
Assigned by JAMK University of Applied Sciences, Jyväskylä		
<p>Abstract</p> <p>This thesis examined the significance of practical work experience in child welfare to the professional growth of the students. The work was carried out in co-operation with JAMK University of Applied Sciences in Jyväskylä. The purpose was to raise students' opinions and experiences related to their practical training in the field of child welfare. The work focused on the students' skills before and after their training.</p> <p>The research data was collected by using an Internet-based survey software called Digium. The target group was the SSO8SV student group and their supervisor from their child welfare training venue.</p> <p>The skills that students receive in the study modules before practical training were examined in this thesis. This thesis also reviewed the concepts of professional growth and work identity and that of expertism. As this thesis dealt with practical training in child welfare, it also reviewed the basics of child welfare.</p> <p>Based on the data collected with the survey, it could be seen that the students were mainly satisfied with the studies they had before practical training, as well as with the related orientation and the training itself. The students felt they had received a good basis for child welfare work. They also experienced that they had improved professionally during their training. Their understanding of the theory and practice had also increased because of the training.</p> <p>The supervisors from the work places also saw practical training as an important part for the professional growth of the students. They felt that the students had a good basis for working in child welfare. The students did not raise any improvement suggestions with regard to the training conventions of the university, but the supervisors gave some ideas.</p>		
Keywords practical training, practical training orientation, practical work , professional growth, workidentity		
Miscellaneous		

Sisällys

JOHDANTO	3
1 AMMATILLINEN KASVU	4
1.1 Osaamisen käsite	4
1.2 Ammatillinen kasvu ja ammatti-identiteetti	8
1.3 Ammattitaito ja asiantuntijuus.....	10
1.4 Itsearviointi- ja itsereflektointi	11
2 KOMPETENSSIT	13
2.1 Ammatilliset kompetenssit	13
2.2 Sosiaalialan koulutuksen kompetenssit.....	15
3 LASTENSUOJELU	17
3.1 Lastensuojelulaki.....	17
3.2 Lastensuojelun asiakkaat	18
3.3 Sosionomin osaaminen lastensuojelutyössä	19
3.4 Lastensuojelun menetelmät.....	21
4 LASTENSUOJELUN HARJOITTELU	22
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	25
5.1 Tutkimusongelma, tavoitteet ja tarkoitus	25
5.2 Kvantitatiivinen tutkimus	26
5.3 Aineiston analysointi.....	28
6 TULOKSET	29
6.1 Opiskelijoiden vastaukset.....	29
6.2 Lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaajien vastaukset	37
POHDINTA.....	43
LÄHTEET	51
LIITTEET	54
Liite 1. Lastensuojelun ja perhetyön asiakastyö	54
Liite 2. Lapsen tai nuoren havainnointitehtävä lastensuojelussa	58

Liite 3. Kyselylomake 1. Kysely ennen harjoittelujaksoa	59
Liite 4. Kyselylomake 2. Kysely harjoittelujaksolta palattaessa	64
Liite 5. Kyselylomake Kysely harjoittelun ohjaajille	70
KUVIOT	74
TAULUKOT	75

JOHDANTO

Työn aihe on Sosionomiopiskelijat matkalla ammattiin, lastensuojelun harjoittelun merkitys ammatilliselle kasvulle. Kiinnostus aihetta kohtaan lähti omista kokemuksistamme. Syksyllä 2009 suoritimme lastensuojelun opintokokonaisuutta ja teimme siihen liittyvän lastensuojelun harjoittelun. Lastensuojelu aiheena sekä käytännön työnä oli monelle opiskelijalle vieras ja uusi. Useat kokivat epävarmuutta harjoittelukentälle lähtiessään.

Lastensuojelun harjoittelujaksolta palatessamme ja harjoittelun purussa selvisi, että monet opiskelijat olivat positiivisesti yllättyneitä omien ammatillisten taitojensa kehittymisestä ja siitä, mitä työ todellisuudessa oli ollut. Sekavista mietteistä ennen harjoittelua ja positiivisista kokemuksista harjoittelun jälkeen nousi mieleemme ajatus, voiko harjoittelua edeltävä orientointi jotenkin paremmin vastata opiskelijoiden tarpeita ja antaa todenmukaisemman kuvan työstä lastensuojelun parissa. Omista lastensuojelun harjoittelun jälkeisistä ajatuksistamme nousi mielenkiinto perehtyä opiskelijoiden kokemuksiin käytännön työstä ja tutkia heidän ammatillista kasvuaan lastensuojelun harjoittelun aikana.

Opinnäytetyössä avataan aiheeseen liittyviä käsitteitä, kuten ammatillinen kasvu, osaaminen, ammatti-identiteetti, ammattitaito, asiantuntijuus, itsearviointi ja itsereflektointi. Lisäksi työssä kerrotaan lastensuojelun harjoittelujaksoa edeltävistä opinnoista sekä koulutukseen ja opintoihin liittyvistä ammatillisista kompetensseista. Opinnäytetyön tavoite on hankkia tietoa lastensuojelun harjoittelun kokemuksista Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoilta sekä heidän lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaajiltaan. Työn tutkimusongelmana on, miten harjoittelua edeltävät opinnot, orientointi ja ohjaus yhdessä lastensuojelun harjoittelun kanssa tukevat sosionomiopiskelijoiden osaamisen kehittymistä ja ammatillista kasvua lastensuojelutyössä.

Tutkimuksen aineiston hankintamenetelmänä on kysely. Tutkimuksen kohderyhmä on rajattu yhteen Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaryhmään (SSO8SV) sekä heidän lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaa-

jiinsa. Opiskelijat ovat aloittaneet opintonsa syksyllä 2008. Sosionomiopiskelijaryhmä suuntautuu varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiseen työhön.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaryhmää ohjaavat opettajat on rajattu kyselyn ulkopuolelle. Rajaus tehtiin siitä syystä, että opiskelijat suorittavat harjoittelujaksonsa koulun ulkopuolella ja harjoittelujaksolla heitä ohjaavat lastensuojelun harjoittelupaikan työpaikkaohjaajat.

Kyselyitä tehdään kolme. Opiskelijat vastaavat näistä kahteen. Ensimmäinen kysely on ennen lastensuojelun harjoittelujaksoa ja toinen sen jälkeen. Työpaikkaohjaajat vastaavat yhteen kyselyyn harjoittelun loputtua.

Kerätyn aineiston pohjalta tuodaan esiin opiskelijoiden näkökulmia ja harjoittelukokemuksia. Kyselyaineiston ja hankitun tiedon avulla voidaan tutkia sosionomiopiskelijoiden ammatillista kasvua lastensuojelun harjoittelun aikana. Lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaajien täyttämän kyselyaineiston avulla saadaan työelämän näkökulma sosiaalialan opiskelijoiden senhetkisestä osaamisesta.

1 AMMATILLINEN KASVU

1.1 Osaamisen käsite

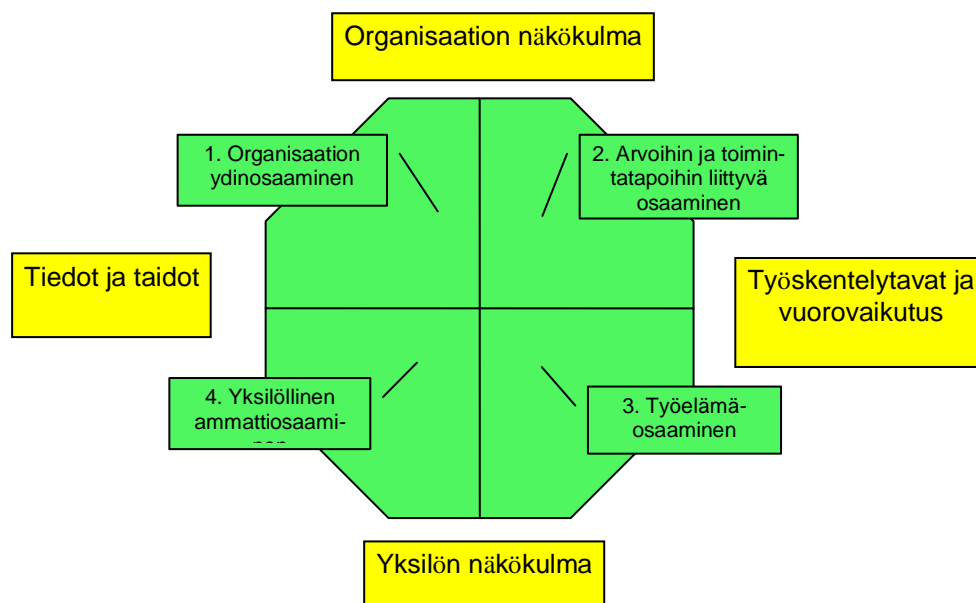
Osaamista voidaan tarkastella monella eri tavalla. Sitä voidaan esimerkiksi kuvata kykynä yhdistää ammattiin liittyvät taidot ja tiedot yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Osaaminen on laaja-alainen käsite. Siihen kuuluvat tietojen ja taitojen monipuolinen ja luova käyttö, ajattelun taidot sekä kyky organisoida työtä ja työskennellä ryhmässä. Osaamista on myös oman toiminnan ja osaamisen arviointi sekä kyky joustaa ja mukautua muutoksiin. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2011.)

Usein käytetään rinnakkain sellaisia käsitteitä kuin osaaminen, ammattitaito ja asiantuntijuus. Osaamisella tarkoitetaan taidon soveltamista sosiaalisessa

ympäristössä. Osaamiseen kuuluu myös niin sanottu hiljainen tieto, joka on usein tiedostamatonta ja henkilökohtaisiin kokemuksiin perustuvaa ymmärrystä ja tulkintaa. Omalla osaamisella tarkoitetaan kaikkia niitä tietoja ja taitoja, joita opiskelijalla on jo ennen opintojen alkua. Koulutusta aiempaan osaamiseen voidaan katsoa harrastukset, kuten musiikki, liikunta ja kädentaidot. Opiskelija voi hyödyntää henkilökohtaista osaamistaan osana itselleen ominaisena tapana tehdä sosiaalialan työtä. Kaikkeen taitoon ja osaamiseen koulutus antaa kehitysmahdollisuuden. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009,17.)

Osaamisympyrä

Hätönen (2004, 22) on kuvannut osaamista Greenin osaamisympyrällä. Osaamisympyrän tarkoituksena on selkiyttää osaamisen käsitettä tuomalla osaamisen eri puolia ja tasoja samaan viitekehykseen. Osaamisympyrän avulla osaamisen eri puolia pääsee tarkastelemaan eri näkökulmista esimerkiksi organisaation tai yksilön näkökulma.

KUVIO 1. Osaamisympyrä (ks. alkuperäinen kuvio: Hätönen 2004, 21)

Osaamisympyrä

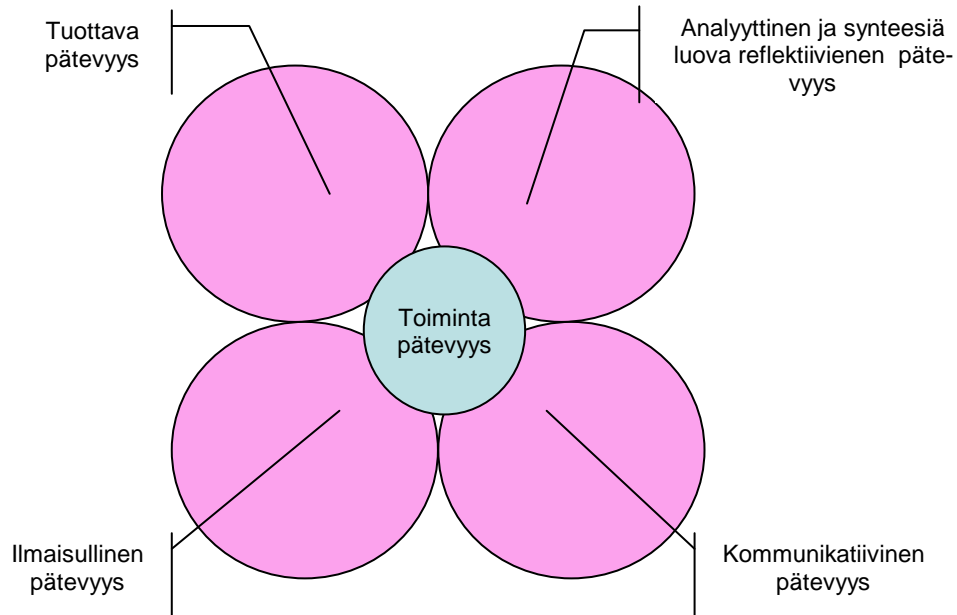
Osaamisympyrä koostuu viidestä osiosta. Se on jaettu neljään yhtä suureen lohkoon, jotka kuvaavat yksilön ja organisaation osaamisia. Lisäksi ympyrässä on keskikohta, johon voidaan lisätä osaamista erityisesti ohjaava näkökulma kuten asiakasnäkökulma. Osaamisympyrän yläosassa sijaitsevat lohkot 1 ja 2, kuvaavat organisaation näkökulmaa, ja ne muodostavat organisaation identiteetin ja työympäristön. Ympyrän alaosassa puolestaan ovat lohkot 3 ja 4, jotka kuvaavat yksilön näkökulmaa, ja ne ovat yksilöiden työtehtävissään käyttämiä osaamisia. Lisäksi näihin osaamisiin liittyvät työskentelytavat sekä vuorovaikutus ja tiedot ja taidot. (Hätönen 2004, 23.)

1. Organisaation ydinosaminen liittyy organisaation näkökulmaan. Organisaation ydinosaminen sisältää organisaation sisäiset tiedot ja taidot, jotka työntekijöiden on tärkeää hallita organisaation toimimisen ja identiteetin säilymisen kannalta. (Hätönen 2004, 23.)
2. Arvoihin ja toimintatapoihin liittyvä osaaminen kuuluu myös organisaation näkökulmaan. Kyseessä ovat siis organisaation omat arvot ja toimintatavat, jotka organisaatiossa toimivat henkilöt ovat luoneet. Näitä ovat arvot, työntekijöiden yhteiset uskomukset, työkulttuuri sekä käyttäytymisnormit. (Hätönen 2004, 23.)
3. Työelämäosaaminen kuuluu yksilön osaamisiin, eikä se ole kiinnittynyt tiettyyn tehtävään, vaan kyseessä on yleinen osaaminen. Työelämäosaamiseen kuuluvat oppimistaidot, ongelmanratkaisutaidot, vuorovaikutus- ja viestintätaidot sekä eettiset ja esteettiset taidot. (Hätönen 2004, 23.)
4. Yksilöllinen ammattiosaaminen sisältää yksilön oman ammattitaidon, jonka hän on saanut esimerkiksi koulutuksen tai työelämän kautta. Tätä osaamista yksilö voi käyttää avukseen työtehtävissään. (Hätönen 2004, 22.)

Madsenin kukkanen

Sosionomin osaamista on usein kuvattu Madsenin kukkasella. Sen on luonut tanskalainen sosiaalipedagogi Bent Madsen kuvaamaan sosiaalipedagogisesti orientoituneen ammattilaisen osaamista. Mallin avulla voidaan kuvata ja tar-

kastella sosiaalipedagogista pätevyyttä jakamalla se osiin, jotka kuvaavat erilaisia pätevyyksiä. (Laiho 2005, 46–47.)

KUVIO 2. Sosiaalipedagogiikan asiantuntijan pätevyysalueet Madsenin mukaan (ks. alkuperäinen kuvio: Laiho 2005, 46)

Madsenin kukkanen muodostuu neljästä terälehdestä ja kukan keskiosasta. Terälehdet muodostavat neljä ensimmäistä pätevyyttä, jotka ovat tuottava pätevyys, analyttinen ja synteesiä luova reflektiivinen pätevyys, ilmaisullinen pätevyys ja kommunikatiivinen pätevyys. Kukan keskiosa kuvastaa toimintapätevyyttä. (Laiho 2005, 46–47.)

Tuottavalla pätevyydellä tarkoitetaan kykyä muokata ympäristöä erilaisia työvälineitä ja menetelmiä käyttäen sekä kykyä organisoida ja suunnitella. Työntekijällä on monipuolisia taitoja, joita hän voi käyttää työssään hyödyksi muun muassa ratkaisemalla arkipäivän ongelmia ja kehittämällä työn epäkohtia. (Laiho 2005, 46–47.)

Analyttinen ja synteesiä luova reflektiivinen pätevyys pitää sisällään yksilön jatkuvasti päivittämän ihmis- ja maailmankuvan Analyttisesti pätevä työnteki-

jä jäsentää toimintaansa ja luo uusia toimintakäytäntöjä sekä toimintaa kehittävä teorian. Analyttisen ja reflektiivisen työotteen avulla työntekijä kykenee yhdistämään arkitietoa ja teorian tietoa. (Laiho 2005, 46–47.)

Ilmaisulliseen pätevyyteen kuuluu työntekijän kyky asettua toisen ihmisen asemaan. Työntekijä voi käyttää apunaan sekä sanallista viestintää että musiikkia, kuvallista ilmaisua, luovaa liikuntaa tai draamaa. (Laiho 2005, 46–47.)

Kommunikatiivinen pätevyys koskettaa työntekijää osana työyhteisöä. Eettisesti hyväksyttävä sosiaalinen toiminta perustuu yhteisiin normeihin ja niistä sopimiseen. Pätevyyteen sisältyy kyky toimia yhteistyössä ja solmia luottamuksellisia vuorovaikutussuhteita sekä organisoida sosiaalista toimintaa. (Laiho 2005, 46–47.)

Toimintapätevyys kokoaa yhteen jokaisen terälehden. Yksittäiset pätevyysalueet eivät näyttäydy ainoastaan erilaisina tekniikoina tai menetelminä, vaan ne muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden. Luovuutensa avulla työntekijä kykenee toimimaan erilaisissa tilanteissa ja yhdistämään toisiinsa erilaisia työmenetelmiä. (Laiho 2005, 46–47.)

1.2 Ammatillinen kasvu ja ammatti-identiteetti

Ammatillisesta kasvusta puhuttaessa tarkoitetaan psyykkis-emotionaalista kasvua kohti laajempaa ammatillisuutta. Tällöin uudet tiedot, taidot muodostuvat osaksi toimintaa ja ajattelua. Tätä prosessia kuvataan usein suoraviivaisena liikkeenä, mutta siihen kuuluu myös pysähdysvaiheita. Näiden pysähdysten aikana aiemmin omaksuttu tieto prosessoituu ja muuttuu automaattiseksi osaksi henkilön toimintaa. Ammatilliseen kasvuun kuuluu myös olennaisesti kehittyminen ihmisenä, eli omaan henkiseen, psyykkiseen ja maailmankatsomukselliseen muutokseen liittyviä asioita. (Mäkinen ym. 2009, 33.)

Ora-Hyytiäinen (2004, 29) jakaa ammatillisen kasvun kolmeen vaiheeseen:

1. Ammatin valinta
2. Ammattiin kasvaminen

3. Ammatissa kehittyminen

Opiskelijan ammatillinen kehitys alkaa jo ennen opintojen aloittamista ammatin valinnalla. Jo tällöin täytyy punnita ammatin mahdolliset hyvät ja huonot puolet sekä pohtia omia edellytyksiään kyseiselle alalle. Oman ammatin valintaan vaikuttavat esimerkiksi yksilön elämänkatsomus, arvot ja ihmiskäsitys. Varmuutta alan valinnalle on voinut saada esimerkiksi aikaisemmasta työkokemuksesta ja opinnoista. (Ora-Hyytiäinen 2004, 29.)

Ammattiin kasvaminen jatkuu opiskeluaikana, kun opitaan alan yleisiä käytänteitä ja teorioita. Tällöin opiskelija kerää itselleen tietoa, jota voi hyödyntää työssään. Opintojen kautta opiskelija muodostaa oman käsityksensä siitä, millainen ammattilainen hän haluaisi olla. Lisäksi opiskelijan ammatti-identiteetti kehittyy. Käytännön harjoitteluiden kautta opiskelija pääsee kokeilemaan kykyyään ammattilaisena ja näin kasvamaan ammatissaan. (Ora-Hyytiäinen 2004, 29.)

Koulutuksen aikana opiskelija vasta muodostaa omaa ammatillisuuttaan ja luo pohjaa tulevalle ammatillisuudelle. Opintojen aikana opiskelija valmistaa itseään tulevaan ammattiin keräämällä itselleen tarpeellisia tietoja ja taitoja. Ammatillinen kehittyminen jatkuu edelleen työelämään siirryttäessä ja työtä tehdessä. Tiedon avulla on mahdollista ymmärtää omaa toimintaansa paremmin ja muuttaa sitä. Toiminnan muuttuessa tapahtuu myös ammatillista kehittymistä. Ammatillista kehittymistä tapahtuu koko työuran ajan uusien työmenetelmien ja käytänteiden muuttuessa. (Ora-Hyytiäinen 2004, 30.)

Ammatti-identiteetillä tarkoitetaan yksilön elämänhistoriaan perustuvaa käsitystä itsestään ammatillisena toimijana. Siihen kuuluvat ihmisen nykykäsitys itsestään suhteesta työhön ja ammattiin sekä ammatilliset tulevaisuuden toiveet ja tavoitteet. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sive'n & Välimäki 2009, 182–184.)

Ammatti-identiteetin perusta luodaan koulutuksen aikana, ja työelämään siirtyminen joko heikentää tai vahvistaa sitä. Selkeään ammatti-identiteettiin kuuluu kokemus siitä, että selviytyy ammatillisista haasteista. Myös riittävät tiedot

ja taidot, vastuuntunto, omien voimavarojen ja rajallisuuden tunteminen sekä ammattikuntansa normien ja etiikan omaksuminen ovat osa ammatti-identiteettiä. Ammatti-identiteetin muodostumisen edellytyksiä ovat oman alan arvostus, tiedot ja taidot sekä motivaatio. (Laine ym. 2009, 182–184.)

Ammatillisen uran alkutaipaleella ammatti-identiteetti rakentuu työntekijän työyhteisöön sosiaalistumisen pohjalta. Tällöin aloittelija keskittyy työtehtävien oikein tekemiseen ja uusien toimintamallien oppimiseen. Työ on suorittamista ja tässä vaiheessa omaksutaan uuden työyhteisön normit ja tavat tehdä työtä. Kun uuden työpaikan työtavat, arvot ja normit on omaksuttu jää enemmän tilaa työntekijän persoonallisille vahvuuksille ja niiden hyödyntämiselle. (Mäkinen ym. 2009, 34.)

1.3 Ammattitaito ja asiantuntijuus

Ammattitaito ja asiantuntijuus ovat käsitteitä, jotka liittyvät läheisesti myös ammatilliseen kasvuun ja ammatti-identiteettiin. Ammattitaidolla tarkoitetaan pätevyyttä toimia tietyssä ammatissa. Tämä pätevyys on hankittu koulutuksen ja kokemuksen avulla. Usein ammattitaito liitetään läheisesti käytännöllistä osaamista vaativiin töihin. Ammattitaidolla voidaan siis tarkoittaa yksilön kykyä jonkin työn suorittamiseen ja kehittämiseen. Lisäksi ammattitaito on kykyä säädellä toimintaa työtehtävän vaatimalla tavalla, sekä kykyä perustella toimintaa ajattelun tasolla. Ammattitaidon määritelmänä voi olla muodollinen pätevyys tai koulutuksen kautta saatu pätevyys. (Mäkinen ym. 2009, 34–35; Stenström 2005, 89.)

Asiantuntijuus ei ole liitettävissä ammattitaidon käsitteeseen vaan asiantuntijuus määrittyy aiheen, tehtävän tai ongelman pohjalta. Asiantuntijuus sisältää teoreettisen osaamisen ja työntekijän oman käytännön kokemuksen lisäksi myös ammattieettisen ulottuvuuden. (Mäkinen ym. 2009, 34–35.)

Asiantuntija löytää ja rajaa työssään esiin tulevia kysymyksiä ja etsii niihin perusteltuja vaihtoehtoisia ratkaisuja. Asiantuntijalla on ammattiin ja sen vaatimiin tehtäviin tarvittavaa tietoa ja taitoa. Lisäksi hän tuntee ammattiinsa liitty-

vät työprosessit ja työympäristön. Työ kehittää tekijäänsä juuri sen ammatin ja työn asiantuntijaksi. Ammattikorkeakoulusta valmistuneella on laaja ja monipuolinen osaaminen lähtökohtana asiantuntijuuden kehittymiselle. (Janhonen & Vanhanen-Nuutinen 2005, 15.)

Sosiaalialan asiantuntijuus kulkee rinnakkain yhteiskunnallisen ja kulttuurisen muutoksen kanssa. Se on osa hyvinvointivaltion ja – yhteiskunnan murrosta ja uudelleenorganisoidumista. Sosiaalialan asiantuntijuus määrittyy työn kohteen, tietorakenteen, toimintaympäristön, työmenetelmien, ammatillisen historian, toimijoidensa ja yhteiskunnallisen työnjaon asettamien tavoitteiden pohjalta. Asiantuntijuus kehittyy työntekijän omakohtaisessa prosessissa, mikä vaatii ammattilaisen orientoitumista työnsä teoreettisiin perusteisiin ja kykyä käsitteellistää kokemusta. Asiantuntijuuden on huomattu kehittyvän ohjauskäytännöissä sekä opiskelijan ja ohjaajan vuorovaikutuksessa. (Hakonen 1999, 18.)

1.4 Itsearviointi- ja itsereflektointi

Itsearviointi ja itsereflektointi ovat ammatillisen kasvun välineitä. Sosionomin koulutuksen aikana yksi tavoite on kehittää sosionomiopiskelijan ammatti-identiteetin muotoutumista ja alan ammattikulttuuriin kiinnittymistä. Ammattitaitoon liittyy usein vaatimus siitä, että työntekijällä on kyky tarkastella omaa työtään kriittisesti ja kehittää sitä. Puhutaan reflektiotaidoista. Reflektiolla siis tarkoitetaan sitä, että opiskelija tai työntekijä pysähtyy pohtimaan omia ajatuksiaan, toimintaansa ja ammatillisuuttaan, eli katsoo tutkivasti taaksepäin omaa toimintaansa. Reflektio saa aikaan myös sen, että pysähtymisen ja pohtimisen tuloksena henkilö voi päätyä joko toimintansa tavoitteelliseen muuttamiseen tai olla tyytyväinen ja jatkaa samaan tapaan. Itsearvioinnin avulla itsetuntemus kasvaa. Itsearviointia käyttäen voidaan reflektoida omia kokemuksia ja lisätä ymmärrystä oppimiseen vaikuttavista tekijöistä. (Heikkinen 2009, 96.)

Reflektio nojautuu aikaisemmin hankitun kokemuksen havainnointiin ja pohdintaan. Reflektion tehtävänä on ylläpitää oppimista tekemisen ja ajattelun välillä. Kun ajatellaan reflektiivisyyttä osana ammatillisuutta, tarkoitetaan sillä

sitä, että sosionomilla on reflektiivinen suhde omaan työhönsä ja omaan kehittymiseensä ammattilaiseksi. (Mäkinen ym. 2009, 52–53.)

Opiskeluvaiheessa reflektio tarkoittaa sitä, että sosionomi opiskelija on läsnä itselleen. Reflektion tulisi antaa opiskelijalle lupa olla keskeneräinen, tarkastella kaikkea oppimaansa, kokemaansa, kuulemaansa ja näkemäänsä. Opiskelijalla tulisi olla tilaa pohtia rauhassa, kyseenalaistaa ja etsiä. Tärkeintä on, että opiskelija pääsee ajattelunsa tuloksena aina asioissa eteenpäin, omaksuu joitain ammattiin liittyviä asioita ja toisaalta jättää joitain pois. Opiskelija ymmärtää, ettei hänen tarvitse olla täydellinen vaan hän voi suhtautua avoimesti omaan reflektioon ja sen harjoitteluun. Tällä tavoin opiskelija oppii tarkastelemaan omaa ja muiden toimintaa ja kyseenalaistamaan sitä. Kaiken kehittämisen ja kehityksen alku on tarkastelu, pohtiminen ja kyseenalaistaminen, lopulta voidaan päästä asioissa eteenpäin, johonkin lopputulokseen. Jotta opiskelija hahmottaa reflektion osaksi ammatillisuutta vaaditaan esimerkiksi erilaisia keskusteluja ja kirjallisia tehtäviä. Tehtävien avulla opiskelijan on mahdollista tarkastella monipuolisesti eri ilmiöiden ja oman itsen välisiä suhteita. (Mäkinen ym. 2009, 52–53.)

Reflektiivisyyttä harjoitetaan koko sosionomin koulutuksen ajan. Erilaiset oppimistehtävät ja luokassa käydyt keskustelut ja pohdinnat toimivat itsereflektion välineenä ja apuna ammatilliselle kasvulle. Yksi ammatillisen kasvun ja itsereflektion keino on ohjauskeskustelut. Muita ovat esimerkiksi omien tavoitteiden kirjaaminen harjoittelun alkuvaiheessa sekä niiden myöhempi uudelleen tarkastelu. Ammatillista reflektiota työstetään myös oman käyttöteorian pohtimisen ja kehittämisen kautta. Lisäksi olennaista on itsearviointi erilaisissa toimissa ja tehtävissä sekä koulun ja harjoittelupaikan puolesta saatava henkilökohtainen ohjaus.

2 KOMPETENSSIT

2.1 Ammatilliset kompetenssit

Suomen ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto (ARENE ry) on nimennyt valtakunnallisen työryhmän, johon on kuulunut seitsemän eri ammattikorkeakoulun edustajaa. Työryhmän tehtävänä on ollut laatia ammattikorkeakouluille yleiset kompetenssit, niin että ne olisivat yhtenäistettävissä sekä kaikissa suomen ammattikorkeakouluissa että kansainvälisellä tasolla esimerkiksi Euroopassa. (Arene ry. 2006,1.)

Kompetenssi sana on johdettu englannin kielen sanasta competence. Suomenkielelle käännettynä competence tarkoittaa pätevyyttä tai kelpoisuutta. Kompetenssi sanalla voidaan kuvata laajemmin osaamista ja ammatillisuutta. Kompetenssi käsittää yksilön tietojen, taitojen ja asenteiden yhdistelmiä. Lisäksi sanaa kompetenssi voidaan käyttää kuvaamaan ammattiin kuuluvia työtehtäviä sekä kykyä tehtävistä suoriutumiseen. (Arene ry. 2006, 1.)

Suomen ammattikorkeakouluissa on käytössä sekä yleiset että ammatilliset kompetenssit. Yleiset kompetenssit ovat eri koulutusohjelmien yhteisiä kompetensseja. Yleisten kompetenssien lisäksi käytössä on koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit, jotka määräytyvät eri ammattialojen mukaan. (Arene ry. 2006, 2-3.)

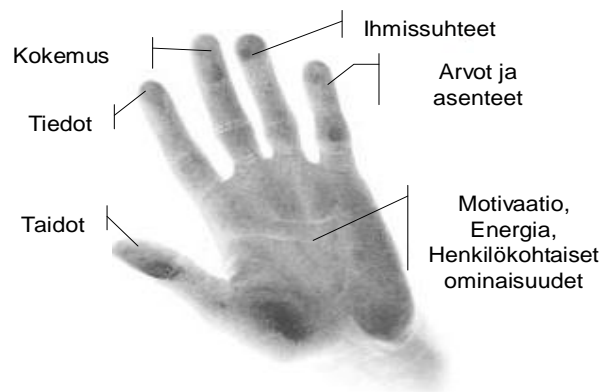
Ammattikorkeakoulujen yleiset kompetenssit ovat:

- Itsensä kehittäminen
  - Eettinen osaaminen
  - Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen
  - Kehittämistoiminnan osaaminen
  - Organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen
  - Kansainvälisyysosaaminen
  - Lisäksi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa Yrittäjyysosaaminen
- (Arene ry. 2006, 2-3.)

Koska koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit ovat samanlaiset, voidaan taa-
ta, että opiskelijoilla on koulutusaloittain samankaltainen opetussisältö. Vas-
taavasti voidaan ajatella, että ammattilaisena he ovat yhtä samankaltaista
ammattikuntaa. Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit muodostavat opis-
kelijan ammatillisen asiantuntijuuden kehittymisen perustan. Yleiset kompe-
tenssit ovat eri koulutusohjelmille yhteisiä osaamisalueita, mutta niiden erityis-
piirteet ja tärkeys voivat vaihdella eri ammateissa ja työtehtävissä. Yleiset
kompetenssit luovat perustan työelämässä toimimiselle, yhteistyölle ja asian-
tuntijuuden kehittymiselle. (Arene ry. 2006, 1.)

Yksilön pätevyys voidaan kuvata kätenä, jossa sormet kuvaavat taitoja, tietoja,
kokemusta, ihmissuhdeverkkoja, arvoja ja asenteita. Kämmen kuvaa motivaat-
iota, energiaa ja henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Kuvio 3. Yksilön pätevyys (ks. alkuperäinen kuvio: Hilden 2002, 34)

Kompetenssi voi olla joko tietoista tai tiedostamatonta. Kun kyseessä on tie-
toinen kompetenssi, henkilö tuntee taitonsa ja suoriutuu tehtävistä hyvin. Tie-
dostamattomasta kompetenssista puhuttaessa henkilö harjoittaa kykyjään,
taitojaan tai tietojaan vaistomaisesti, tällöin on kyseessä niin sanottu hiljainen
tieto. Kompetenssi koostuu ydinpätevyydestä, erikoispätevyydestä ja yleispä-
tevyydestä. (Hilden 2002, 33–34.)

2.2 Sosiaalialan koulutuksen kompetenssit

Sosiaalialalla on omat erilliset paremmin alan vaatimuksia vastaavat kompetenssit, joita ovat: sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, yhteiskunnallinen analyysitaito, reflektiivinen johtamis- ja kehittämisosaaminen sekä yrittäjyysosaaminen. Nämä kompetenssit ohjaavat sosionomien opintojen kulkua. Eri opintokokonaisuuksissa painottuvat eri kompetenssit.

Opinnäytetyössä käsitellään lastensuojelun harjoitteluun liittyviä kompetensseja. Näin ollen opinnäytetyössä ja kyselyissä painopiste on yleisten kompetenssien sijaan sosiaalialan kompetensseissa. Seuraavaksi tarkastellaan laajemmin kompetensseja, jotka kuuluvat lastensuojelun harjoittelujaksoon.

Sosiaalialan eettinen osaaminen

Ammattilaisena sosionomi on omaksunut alaa koskevan arvomaailman. Sosionomin toiminnan pohjana ovat ammattieettiset periaatteet, joilla tarkoitetaan inhimillistä kasvua sekä kestäväen kehityksen edistämistä. Kun puhutaan eettisestä reflektiosta, tarkoitetaan sosionomin kykyä oman toiminnan tarkastelemiseen eettisten periaatteiden pohjalta. Keskustelut eri ammattialojen toimijoiden sekä työssä kohdattavien asiakkaiden kanssa jatkavat edelleen sosionomin eettisen arvoperustan luomista. Yhtenä tärkeänä sosionomin ammattitaidon piirteenä voidaan pitää kykyä kohdella jokaista asiakastaan yksilönä kunnioittaen tätä vaikka sosionomi kokisikin tilanteessa arvostiriitoja. Toiminnallaan sosionomin pyrkii edesauttamaan tasa-arvon kehittymistä. Sosionomi on avainasemassa myös suvaitsevaisuuden puolestapuhujana. Yhteiskunta ja yksilökohtaisen huono-osaisuuden havaitseminen ja työskentely sitä vastaan ovat sosionomin arvojen lippulaivana. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2010–2011; Heikkinen 2010, 16.)

Asiakastyön osaaminen

Asiakastyön osaamiseen kuuluu olennaisesti erilaisten ja eri elämäntilanteissa olevien asiakkaiden ja asiakasryhmien kohtaaminen, tavoitteellinen ohjaaminen ja tukeminen. Sosionomin taitoihin kuuluu ammatillisen, asiakasta huomioivan sekä osallistavan suhteen luominen huolimatta siitä, millaisesta asiakasryhmästä on kysymys. Sosionomin toiminta on aina tavoitteellista. Toiminta pyrkii tukemaan asiakasta sekä auttaa löytämään asiakkaan omat voimavarat ja vahvistamaan niitä. Tilannekohtainen asiakkaan tarpeiden ja voimavarojen ymmärtäminen ovat asiakastyön ydintä. Sosionomilla on valmius soveltaa työssään erilaisia teoreettisia malleja, työmenetelmiä ja ottaa niitä käyttöönsä. Lisäksi oman toiminnan jatkuva arviointi kuuluu olennaisena osana sosionomin työhön. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2010–2011; Viinamäki 2010, 17–18.)

Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen

Sosionomi tuntee omaa alaansa koskevan palvelujärjestelmän. Sosiaalialaa koskeva lainsäädäntö on sosionomille tuttu. Ajankohtaisten tietojen ja yhteiskunnan tapahtumien seuraaminen auttavat sosionomia ennakoimaan tulevaa ja vaikuttamaan yhteiskunnallisiin päätöksiin. Sosionomi pystyy osallistumaan palvelujärjestelmien kehittämiseen. Sosionomi osaa havainnoida asiakkaan tarpeita. Ammatillisena sosionomi pystyy keräämään ja esittelemään asiakkaalle tämän tarvitsemia palveluita ja kannustamaan häntä niiden pariin. Myös ammattirajoja rikkova keskusteleva moniammatillinen yhteistyö on sosionomin nykypäivää. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2010–2011; Viinamäki 2010, 19.)

Yhteiskunnallinen analyysitaito

Sosionomi toimii yhteistyössä yksilöiden kanssa, jotka elävät kiinteästi yhteiskunnan jäseninä ja ovat vuorovaikutuksessa sen kanssa. Sosionomi näkee yhteyden yksilön ja yhteiskunnan välillä sekä pystyy havaitsemaan, miten yhteiskunnassa tehtävät päätökset vaikuttavat yksilötasolla. Sosionomi tiedostaa yhteiskunnan epätasa-arvoa tuottavat rakenteet ja pyrkii toimimaan niitä vastaan ollen samalla vähempiosaisten puolestapuhujana. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2010–2011; Viinamäki 2010, 20.)

Reflektiivinen johtamis ja kehittämistoiminnan osaaminen

Koska yhteiskunta muuttuu jatkuvasti, myös sosionomin on eletävä muutosten mukana tarkasteltava ja kehitettävä omaa toimintaansa tarpeiden mukaan. Sosionomi tiedostaa ja osaa arvioida toimintansa teoreettista taustaa ja käyttää apunaan erilaisia ajattelu- ja lähestymistapoja. Tutkimuksellinen osaaminen ja uuden tiedon tuottaminen ovat olennaisia osia sosionomin ammattitaidossa. Lisäksi pienimuotoiset tutkimukset tai hankkeet kuuluvat sosionomin osaamisalueisiin. Käytännöllisen työotteen ja ajattelutavan avulla sosionomi pystyy ratkaisemaan ongelmia ja tekemään päätöksiä. Sosionomi ymmärtää myös yrittäjyyden sijan toimikentällään ja on saanut valmiudet toimia osana sitä. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2010–2011.)

Yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Sosionomi tietää, että on olemassa erilaisia yhteisöjä ja kulttuureja. Hän tiedostaa eri kulttuurien ja yhteisöjen toimintatapoja ja kykenee itsekin toimimaan osana niitä. Toiminnallaan sosionomi kykenee vahvistamaan yksilön osallisuutta yhteisöön sekä tukemaan yhteisön toimintaa. Sosionomi ymmärtää eri viranomaisverkkojen toimijat ja pystyy myös toimimaan yhteistyössä niiden kanssa. Koska sosionomi tunnistaa epätasa-arvoa vaikuttavia asioita yhteisöissä ja yhteiskunnassa, hän pystyy osallistumaan erilaisiin arvokeskusteluihin. Tietoperustansa ja toimintansa myötä sosionomi kykenee ottamaan kantaa ja vaikuttamaan päätöksentekoon ajaakseen asioita parempaan. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2010–2011.)

3 LASTENSUOJELU

3.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain selkeä ja tärkeä tavoite on suojella lasta. Jokaiselle lapselle kuuluu oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen että monipuoliseen kehitykseen.

Lapsesta sekä lapsen hyvinvointiin, kasvatukseen ja kehitykseen liittyvistä tarpeista huolehtii ensisijaisesti lapsen biologiset vanhemmat tai lapselle nimetty muu huoltaja. Mikäli lapsen kehitys tai turvallisuus jostain syystä vaarantuu, eli jos lapsen kasvu- tai elinympäristö on vaaraksi lapselle, lapsi on vaaraksi ympäristölleen tai itselleen, tulee kysymykseen lastensuojelulliset asiat. (L 13.4.2007/417.)

Lastensuojelu käsittää sekä lapsi- että perhekohtaisen lastensuojelun. Perhekohtaista lastensuojelua on muun muassa tilanteita ennaltaehkäisevä toiminta. Avohuollollisten tukitoimien tarkoitus on tukea ja auttaa perhettä senhetkissä tilanteissa tarjoamalla perheelle erilaisia apuja. Toiminnan avulla pyritään olemaan perheen apuna ja tukena siten, että perheen tilanne voisi kohentua eikä päinvastoin kärjistyä. Joissain tilanteissa voidaan avohuollon tukitoimien yhteydessä tehdä lastensuojelun tarpeen selvitys, jonka avulla kyetään hahmottamaan lapsen ja perheen tarpeita ja tilanteita sekä miettimään mahdollisia jatkotoimenpiteitä. (L 12.2.2010/88.)

Joskus lastensuojelun tarpeen selvityksessä huomataan, että perheen ja lapsen tilanne vaatii tiukempaa asioihin puuttumista. Huostaanotto, joko lastensuojelun selvityksen perusteella tai jonkin tilanteen vaatima kiireellinen sijoitus ovat myös lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. (L 12.2.2010/88.)

3.2 Lastensuojelun asiakkaat

Ennen kuin lastensuojelun asiakkuus on alkanut, on yleensä huomattu lasten elinolosuhteiden poikkeavan siitä, millaiset ne lapsilla keskimääräisesti ovat. Lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen vaikuttavat monet erilaiset tilanteet ja asiat. Useimmiten lastensuojeluasiakkuus alkaa virallisesta lastensuojeluilmoituksesta. Ilmoituksen tekee yleensä viranomainen tai palveluntuottaja, esimerkiksi neuvola, päivähoido tai koulu. (Heino 2009, 61–62.)

Sytä siihen, että lastensuojelun asiakkuus alkaa voivat olla esimerkiksi riittämätön vanhemmuus, vanhempien päihteiden käyttö, perheristiriidat, perheväkivalta, vanhempien jaksamattomuus tai avuttomuus. Harvoissa tapauksissa

asiakkuuteen on johtanut ainoastaan yksi syy. Taustalla voi vaikuttaa useita tekijöitä. (Heino 2009, 64.)

Lastensuojeluilmoituksen jälkeen sosiaalityöntekijä aloittaa tarpeen vaatiessa lapsen elämäntilanteen ja olosuhteiden kartoituksen. Tapauksissa, joissa kartoitus on johtanut lastensuojelun asiakkuuteen, kuitenkin sosiaalityöntekijät kuvaavat lapsia ja nuoria selviytyvinä ja sosiaalisina. Asiakkuuksissa lasten ja nuorten rajattomuus, hallitseva käytös ja väsymys korostuvat. Toisaalta osa lapsista on pelokkaita ja syrjäänvetäytyviä. Huostaanottotilanteessa usein esillä ovat myös äärimmäiset reagoitavat, kuten alistuvuus ja itsetuhoisuus. Sosiaalityöntekijän arvion mukaan päätetään, millaiset tukitoimet ovat tapauksen kannalta tarpeen. Joissain tapauksissa riittävät avohuollolliset tukitoimet, toisinaan tarvitaan huostaanotto ja lapsen sijoitus sijaishuoltoon. (Heino 2009, 66.)

3.3 Sosionomin osaaminen lastensuojelutyössä

Avohuolto lastensuojelun tukitoimena

Kun kyseessä on avohuollon tukitoimi, pyritään lasta tai perhettä auttamaan sen omassa elinympäristössä. Tällöin on tärkeää huomata perheen ja lapsen voimavarat, sekä huomioida perheen positiivisia piirteitä ja tukea perhettä. Tukeminen voi tapahtua konkreettisesti ohjaamalla tai neuvomalla. Joissain tapauksissa tärkeintä on se, että osallistutaan lapsen ja perheen elämään. Tilanteita saattaa helpottaa myös se, että järjestetään lapselle tukihenkilö tai tukiperhe. Joskus taloudellisen tuen tai asunnon järjestäminen voi olla tärkein asia. (Mikkola 2004, 77.)

Lastensuojelun avohuollossa sosionomit työskentelevät lähinnä sosiaalitoimistojen sosiaaliohjaajina, perhetyöntekijöinä tai ohjaajina lastensuojelun ehkäisevän tai korjaavan työn alueella. Sosionomin työ tukee asiakasprosessin etenemistä lastensuojelussa. Usein sosionomi joutuu työskentelemään ainoana oman alansa tuntijana työryhmässä. Tällöin sosionomin on tärkeää tuntea oma osaamisalansa erityisen tarkasti. Lisäksi hänen on tunnistettava oman osaamisen rajat ja tarvittaessa pyytää apua esimerkiksi konsultaatioita muilta.

Sosionomin työ on aina asiantuntijatyötä, joka edellyttää omaa ammatillista osaamista, vastuun kantamista ja velvoitteiden hoitamista. (Mäkinen ym. 2009, 86–87.)

Avohuollollisten toimien avulla voidaan ehkäistä lastensuojelun tarpeen muuttuminen sijaishuoltoa vaativaksi. Avohuollollisten toimien avulla turvataan lapsen kasvua ja kehitystä ja avataan perheelle heidän tarvitsemiaan toimintamahdollisuuksia ja palveluita. Jos sijaishuolto on lapselle avuksi, perhetyöllä tuetaan lasta ja perhettä sijoittamiseen liittyvissä asioissa. (Mäkinen ym. 2009, 86–87.)

Sijaishuolto lastensuojelussa

Sijaishuolto tarkoittaa lapsen huolenpidon järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto on aina yhteydessä huostaanottotoimenpiteen kanssa. Huostaanotto rajaa vanhempien huoltajuutta ja siirtää vastuun lasta koskevista asioista kunnan sosiaalilautakunnalle. Huostaanotto jatkuu niin kauan kuin sen edellytykset ovat voimassa, kuitenkin enintään lapsen täysi-ikäisyyteen asti. (Mikkola 2004, 77.)

Lastensuojelun sijaishuollossa sosionomit työskentelevät erilaisissa lastensuojelulaitoksissa tai –yksiköissä sosiaaliohjaajina, lähikasvattajina tai vastaavina ohjaajina. Tehtävänä on toteuttaa lastensuojelun asiakassuunnitelmaa ja vastata sijaishuollolle annetusta kasvatustehtävästä. Lisäksi tehtävään kuuluu myös lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen turvaaminen ja lapsen toimivan ja turvallisen arjen jatkumisen varmistaminen. Työhön kuuluu myös yhteydenpito lapsen lähiverkoston kanssa, lapsen ja vanhempien yhteydenpidon tukemista ja yhteistyötä muiden lapsen elämäänsä kuuluvien ihmisten tai viranomaisten kanssa. (Mäkinen ym. 2009, 87.)

Jälkihuolto

Jälkihuollosta puhutaan silloin, kun sijaishuolto päättyy. Sijaishuolto päättyy siinä tapauksessa jos lapsi tai nuori palaa aikaisempaan perheeseensä. Sijaishuolto päättyy myös silloin, kun nuori täyttää 18 vuotta ja siirtyy itsenäiseen asumiseen. Itsenäiseen asumiseen siirtyminen voi tapahtua asteittain jo ennen 18 vuoden ikää. Jälkihuollolla tarkoitetaan säännöllisen tuen antamista

lapselle tai nuorelle sijaishuollon päätyttyä. Säännölliset ja sovitut tapaamiset ovat osa jälkihuoltoa. Jälkihuolto toimii apuna, kun nuori opettelee hoitamaan omia asioitaan. Apu-keinot tai toimet, joita jälkihuollossa käytetään, ovat paljolti samoja kuin avo-huollon tukitoimet. Jälkihuolto päättyy, kun henkilö täyttää 21. (Mikkola 2004, 77–78.)

3.4 Lastensuojelun menetelmät

Sosiaalialan auttamistyössä kohdataan monenlaisia ihmisiä, jotka ovat erilaisissa elämäntilanteissa tai vaiheissa. Työntekijän tietoisuus omista arvoista ja maailmankatsomuksesta lisäävät työntekijän luottamusta itseensä sekä uskallusta erilaisten tilanteiden kohtaamiseen. Työn moninaisuudesta johtuen tarvitaan erilaisia persoonia ja työmenetelmiä. (Kaikko & Friis 2009, 76–80.)

Avainasemassa lastensuojelutyössä on työntekijöiden kontaktit asiakkaisiin. Työntekijä ja asiakas luovat yhdessä perustan asiakkuudelle sekä tavoitteet ja keinot, joilla tavoitteisiin pyritään. (Kaikko & Friis 2009, 76–80.)

Menetelmä on väline tiettyyn tavoitteeseen pääsemiseksi. Sen tehtävänä on selkeyttää tilannetta, toimia apuvälineenä tai muutoksen vauhdittajana. Menetelmiä tulee soveltaa tietoisesti, eettisesti ja suunnitelmallisesti. Jos työntekijä on perehtynyt työvälineisiinsä ja käyttö kohtaa tarpeet, on menetelmiin liittyvät rajoitteet helpompi huomata. Menetelmä on aina väline, yksilö häviää, jos menetelmistä tulee itse tarkoitus. Vuorovaikutus on kaiken ydin, jonka varassa erilaisia työskentelyn apuvälineitä käytetään. (Kaikko & Friis 200, 76–80.)

Työmenetelmää valitessaan työntekijän on mietittävä työn tavoitetta ja sitä miksi juuri nyt olisi hyvä käyttää juuri kyseistä menetelmää. Miten se auttaa työntekijää ja asiakasta eteenpäin. Erilaisia työmenetelmiä ovat esimerkiksi läheisneuvonpito, luovat menetelmät, menneisyysmatkailu ja erilaiset terapiamuodot. Joissakin lastensuojeluyksiköissä voi olla käytössä esimerkiksi Itsenäisen elämän ABC- umbrella työkirja tai Pesäpuu ry:n lapsen elämäntilanteen kartoitus.

4 LASTENSUOJELUN HARJOITTELU

Yleisiä lastensuojelutyön vaatimuksia opiskelijoille

Monet harjoittelupaikat odottavat opiskelijoilta oma-aloitteisuutta. Harjoittelijalta odotetaan aikuisuutta ja ammatillista sitoutumista harjoittelujaksoon. Kysymysten ja oman rohkeuden kautta pääsee parhaiten kiinni harjoittelupaikan käytäntöihin. Koska lastensuojelussa työskennellään sekä lasten että nuorten kanssa opiskelijoilta odotetaan valmiutta rakentaa toimivia vuorovaikutussuhteita lasten ja nuorten kanssa. Opiskelijan tulisi hallita perustiedot sekä lastensuojelusta että lain käytännöistä. Ohjauksen kannalta on paras, mikäli opiskelija voi tehdä samoja työvuoroja ohjaajansa kanssa. (Harjoittelupaikkoja Keski-Suomessa 2008.)

Harjoittelussa painopiste on vuorovaikutuksessa lasten ja nuorten kanssa. Työskentely lähtee kasvatustyöstä, lasten ja nuorten arkeen osallistumisesta sekä moniammatilliseen työyhteisöön perehtymisestä. Konkreettisesti työ voi olla käytännön työtä, kuten avustamista tai opastamista kotitöissä, koulutehtävissä avustamista tai monenlaista harrastustoimintaa. Työntekijät huolehtivat usein myös työpaikan talous- ja huoltotöistä. Lisäksi yhteistyö lasten tai nuorten vanhempiin tulee työn ohessa tutuksi, sillä yhteydenpito työpaikan ja kodin välillä on tiivistä. (Harjoittelupaikkoja Keski-Suomessa 2008.)

On mahdollista, että opiskelija osallistuu erilaisiin palavereihin, joita työpaikalla järjestetään. On tärkeää, että opiskelija tutustuu työpaikalla käytössä oleviin työmenetelmiin, joita lasten tai nuorten kanssa käytetään (erilaiset kartoitukset). (Harjoittelupaikkoja Keski-Suomessa 2008.)

Sosionomiopiskelijaryhmä (SSO8SV) suorittaa Lastensuojelun ja perhetyön harjoittelujakson kolmantena opiskeluvuotenaan aikavälillä marraskuu 2010 - maaliskuu 2011. Lastensuojelun ja perhetyön asiakastyön harjoittelua edeltäviin sosiaalipedagogisen osaamisalueen ammatillisiin opintoihin Jyväskylän ammattikorkeakoulussa kuuluvat:

- Sosiaalipedagogiikan, perhetyön ja lastensuojelun perusteet, seitsemän (7) opintopistettä
- Perhetyö, kuusi (6) opintopistettä
- Lastensuojelutyö, yhdeksän (9) opintopistettä
- Psykososiaaliset palvelut asiakkaan tukena, seitsemän (7) opintopistettä (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2010-2011.)

Lisäksi opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa lastensuojelutyötä tukevia vaihtoehtoisia syventäviä opintoja, joihin kuuluvat:

- Lastensuojelun ja perhetyön syventävät menetelmät, viisi (5) opintopistettä
- Nuorisokulttuuri ja nuorisotyö, viisi (5) opintopistettä
- Nuorten ohjaus ja neuvontatyö, viisi (5) opintopistettä (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2010–2011.)

Lastensuojelun ja perhetyön asiakastyön harjoittelu on laajuudeltaan neljätoista (14) opintopistettä, eli yhteensä 378 tuntia ja näistä 210–245 tuntia kuuluvat lastensuojeluun. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2010–2011). Työmme keskittyy vain lastensuojelun harjoitteluun.

Lastensuojelun ja perhetyön asiakastyön harjoittelun tavoitteet

Lastensuojelun ja perhetyön asiakastyön harjoittelun tavoitteet on kehitetty sosiaalialan kompetenssien pohjalta. Näitä kompetensseja ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen ja sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen. Harjoittelulle laadittujen yleisten tavoitteiden pohjalta opiskelija tekee omat henkilökohtaiset tavoitteet harjoittelun alussa.

Lastensuojelun harjoittelun ja perhetyön asiakastyön harjoittelun tavoitteet:

- I. ”Opiskelija tunnistaa lasten, nuorten ja perheiden yksilölliset tarpeet ehkäisevän ja kuntouttavan työskentelyn lähtökohdiksi lastensuojelussa ja perhetyössä.
- II. Opiskelija osaa suunnitella, käyttää ja arvioida lastensuojelun ja perhetyön eri työmenetelmiä lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskennellessä yhteistyössä työyhteisön kanssa.

- III. Opiskelija harjaantuu oman käyttöteoriansa soveltamisessa ja arvioinnissa lastensuojelu- ja perhetyössä.” (ks. liite 1. Lastensuojelun ja perhetyön asiakastyö)

Harjoittelun oppimistehtävät

Harjoittelun oppimistehtäviin kuuluvat tavoitteiden laatiminen, käyttöteorian työstäminen, harjoittelupaikan kuvauksen kirjoittaminen, toiminnan suunnittelu, perhetyöhön perehtyminen sekä käytössä oleviin työmenetelmiin perehtyminen. Lisäksi opiskelija tekee lapseen tai nuoreen liittyvän havainnointitehtävän. Lastensuojelun harjoittelun oppimistehtävät on kuvattu tarkemmin harjoittelun ohjeistuksessa. (ks. liite 1. Lastensuojelun ja perhetyön asiakastyö)

Sosionomiopiskelijan lastensuojelun harjoittelun ohjaus

Aina, kun Jyväskylän ammattikorkeakoulun opiskelija lähtee käytännön harjoitteluun, on opiskelijalle nimetty harjoittelupaikalla työpaikkaohjaaja. Opiskelijan ja työpaikkaohjaajan välinen yhteistyö kestää aina sen hetkisen harjoittelujakson ajan.

Saila Korhonen on tutkinut työelämän ohjaajien kokemuksia sosionomiopiskelijoiden ohjauksesta. Korhosen (2008, 40) mukaan opiskelijat muodostavat harjoittelun aikana vahvan tunnesiteen ohjaajaan. Opintojensa alussa oleva opiskelija hakee ohjaajaltaan erityisesti tukea ja turvaa työskentelyyn. Lisäksi opiskelija ottaa harjoittelun ohjaajalta mallia omaan työskentelyynsä. Opinnoissaan pidemmällä oleva opiskelija kaipaa ohjaajalta enemminkin vertaisuutta ja oppimiskumppanuutta.

Harjoittelun työpaikkaohjaajan tehtävänä on tukea opiskelijaa harjoittelun aikana ja edistää hänen ammatillista kehitystään. Ohjaajan tulee myös perehtyä opetussuunnitelmaan ja opiskelijan laatimiin harjoittelun tavoitteisiin. Ohjaajan tehtäviin kuuluu myös suunnitella harjoitteluajan työtehtäviä opiskelijan oppimista tukeviksi. Harjoittelun aikana päävastuu opiskelijan ohjauksesta on ohjaavalla työntekijällä, ja ohjaaja suunnittelee harjoitteluajan työtehtävät opiskelijan oppimista tukeviksi. (Korhonen, 2008, 40.)

Harjoittelun ohjaajan tehtävänä on selvittää opiskelijalle, keneltä ohjausta voi hakea. Ohjaajan tulee myös pitää huolta, että opiskelija saa ohjausta sitä tarvitessaan. Harjoittelun ohjauksen täytyy olla tavoitteellista ja tietoista, ja ohjaajan tulee huomioida opiskelijan lähtötaso ja opetussuunnitelman vaatimukset. Parhaimmillaan ohjaus voi edistää opiskelijan oppimista ja ammatillista kasvua. (Suositus harjoittelusta, sen järjestämisestä ja terminologiasta 2006, 11.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimusongelma, tavoitteet ja tarkoitus

Tutkimuksen tarkoitus on tutkia sosionomiopiskelijan ammatillista kasvua lastensuojelun harjoittelussa. Tutkimusongelmana on, miten harjoittelua edeltävät opinnot, orientointi ja ohjaus yhdessä lastensuojelun harjoittelun kanssa tukevat sosionomiopiskelijoiden osaamisen kehittymistä ja ammatillista kasvua.

Työn tutkimusongelmasta johdetut tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten sosionomiopiskelijat arvioivat lastensuojelun harjoittelua edeltävien opintojen, orientoinnin ja ohjauksen tukevan heidän ammatillista kasvuaan ja osaamistaan?
2. Millaisia käsityksiä sosionomiopiskelijoilla on ammatillisesta kasvustaan ja osaamisestaan lastensuojelun harjoittelun jälkeen?
3. Miten lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaaja arvioi sosionomiopiskelijan lastensuojelutyön osaamista sekä tukee opiskelijan ammatillista kasvua ohjauksellaan?

Opinnäytetyöllä on kehittämisenäkökulma. Alku- ja loppukyselyn jälkeen saatu aineisto analysoidaan ja niitä verrataan keskenään. Verratessa nähdään mahdollisia muutoksia opiskelijoiden vastauksissa ja tämän myötä tuodaan esiin kehittämis ehdotuksia tulevia opintojaksoja ajatellen.

Työssä perehdytään sosionomin ammattiin ja odotuksiin, joita sosionomeille asetetaan lastensuojelussa. Tarkoitus on myös selvittää, mitä harjoittelun ohjaajat odottavat sosionomeilta ja mitkä ovat opiskelijoiden ajatukset. Työmme tukena ja tietoperustana aiomme käyttää sosiaalialaan liittyvää ja sitä tutkivaa kirjallisuutta.

5.2 Kvantitatiivinen tutkimus

Kvantitatiivinen tutkimus tarkoittaa määrällistä tutkimusta ja saatua aineistoa käsitellään tilastollisin menetelmin. Kvantitatiivisella tutkimuksella pyritään yleistämään ja tarkoituksena on kysyä valitulta joukolta tutkimusongelmaan liittyviä kysymyksiä. Vastaaajien eli otoksen edellytetään edustavan koko perusjoukkoa. Tästä syystä tutkimustulosten oletetaan edustavan koko joukkoa. (Kananen 2008, 10.)

Kvantitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkimusongelma, johon haetaan ratkaisua. Tutkimusongelma ratkaistaan tiedolla. Aihe on rajattava tarkasti, jotta tutkimuksessa voidaan keskittyä hankkimaan tietoa täsmällisesti kyseiseen aiheeseen liittyen. Aiheen rajausta selkiyttää edelleen ajatusta siitä, mitä ollaan tutkimassa. Tiedonhankintaprosessin aikana etsitään aiheeseen liittyvää taustatietoa ja selvitetään asioiden merkitys. Kun työssä tarvittava tietoperusta on hankittu, tiedosta johdetaan kysymykset. Kysymykset ovat mittareita, joilla selvitetään tutkimuskohteena olevaa ilmiötä. (Kananen 2008, 11–12.)

Ennen varsinaista kyselyn toteuttamista kohderyhmälle, kyselylomake on testattava. Lomakkeen esitestauksen jälkeen tehdään tarvittavat muutokset kyselylomakkeeseen. Testauksen ja mahdollisten korjausten jälkeen kysely voidaan toteuttaa oikealle kohderyhmälle. Lopulta tulokset analysoidaan ja raportoidaan. (Kananen 2008, 12.)

Kysely tutkimusmenetelmänä ja tutkimuksen kohderyhmä

Opinnäytetyön kysely mukailee kvantitatiivista tutkimustapaa, mutta siinä on mukana myös kvalitatiivisia eli laadullisia piirteitä. Pääasiassa kyselylomake

muodostuu valintamuotoisista kysymyksistä. Kyselyssä käytetään strukturoitua ja avoimia kysymyksiä. Kyselylomakkeen kysymykset muotoiltiin tutkimuskysymysten pohjalta. Kysymysten laadinnassa apuna käytettiin lastensuojelun harjoittelua edeltäneitä lastensuojelun opintojaksoja ja niiden sisältöjä. Kyselyn välineenä käytettiin sähköistä Digium-ohjelmaa.

Opinnäytetyön tarkoitus on tutkia lastensuojelun harjoittelun merkitystä opiskelijoiden ammatilliselle kasvulle. Toimimme yhteistyössä Jyväskylän ammattikorkeakoulun hyvinvointiyksikön kanssa. Tutkimuksen kohderyhmä on SSO8SV opiskelijaryhmä sekä satunnainen otos heidän työpaikkaohjaajistaan. Opiskelijaryhmään kuuluu 25 opiskelijaa, joista ensimmäiseen kyselyyn vastasi 16 ja toiseen 13. Työpaikkaohjaajien kysely lähetettiin yhdeksälle (9) työpaikkaohjaajalle, joista kyselyyn vastasi kuusi (6).

Työn tarkoituksena on nostaa esiin opiskelijoiden omia mielipiteitä ja kokemuksia lastensuojelun harjoittelusta. Tavoitteena on vastausten avulla antaa tietoa Jyväskylän ammattikorkeakoululle opiskelijoiden ammatillisesta kasvusta harjoittelun aikana. Halutessaan Jyväskylän ammattikorkeakoulu voi hyödyntää saatuja vastauksia harjoittelujaksojen ja orientointien kehittämiseen.

Opinnäytetyön kyselyitä luotiin yhteensä kolme kappaletta. Kyselyn kohderyhmänä olevat SSO8SV opiskelijat vastasivat kahteen kyselyyn, yhteen ennen lastensuojelun harjoittelujaksoaan (ks. Liite 3. Kyselylomake 1. kysely ennen harjoittelujaksoa) sekä yhteen harjoittelujakson päätyttyä (ks. Liite 4. Kyselylomake 2. Kysely harjoittelujaksolta palatessa). Opiskelijoiden harjoittelun työpaikkaohjaajat vastasivat yhteen kyselyyn (ks. Liite 5. Kyselylomake 3. Kysely harjoittelun ohjaajille). Sekä opiskelijat että työpaikkaohjaajat vastasivat kyselyyn sähköisesti. Opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien henkilöllisyys ei tullut esille missään vaiheessa, joten tulokset ovat luottamuksellisia.

Kerätyn aineiston avulla arvioidaan opiskelijoiden ammatillista kasvua ja osaamista. Osaa kysymyksistä voidaan verrata keskenään ja näin havainnoida muutoksia opiskelijoiden vastauksissa. Työpaikkaohjaajien täyttämästä kyselystä selviää, millä tavoin työpaikkaohjaajat arvioivat sosionomiopiskeli-

joiden lastensuojelutyön osaamista. Lisäksi kyselyn avulla saadaan tietoa opiskelijoiden ohjauksesta lastensuojelun harjoittelussa.

Kysymyksissä opiskelija arvioi omia kokemuksia, tietoja, taitoja sekä ammatillista osaamistaan. Avoimien kysymysten kautta tutkimus saa myös laadullisia piirteitä. Lisäksi lomakkeessa on monivalintakysymyksiä, joissa opiskelijat arvioivat osaamistaan esimerkiksi asteikolla: heikko osaaminen, kohtalainen osaaminen, hyvä osaaminen, erinomainen osaaminen. Työpaikkaohjaajien kyselylomake on samantyylinen kuin opiskelijoille suunnattu kysely.

5.3 Aineiston analysointi

Kun opiskelijat ovat vastanneet kyselyyn (ennen ja jälkeen harjoittelun) sekä harjoittelun ohjaajat vastanneet omaansa, kyselyt kootaan yhteen niiden tarkastelua varten. Vastaukset käydään läpi ja niistä laaditaan tilastollisia taulukoita sekä kuvioita hahmottamaan yleisiä mielipiteitä ja jakaumia. Vastauksista muodostetaan ehjä kokonaisuus, jonka avulla voidaan esittää kyselyssä esille nousseet tärkeät huomiot sekä mielipiteet.

Opiskelijoiden vastauksia on mahdollista verrata keskenään, sillä he vastaavat kahteen kyselyyn, joissa osa kysymyksistä on samanlaisia. Aineiston analyysissä käytetään apuna diagrammeja ja taulukoita vastausten hahmottamisessa, ja vertailun helpottamisessa. Kyselylomakkeissa on myös avoimia kysymyksiä, joiden vastauksista otetaan suoria lainauksia selkiyttämään ja elävöittämään aineistoa. Tuloksia analysoitaessa vertaillaan vastauksia kahdessa opiskelijoiden kyselyssä. Näin havainnoidaan tiedoissa ja taidoissa tapahtuneita muutoksia. Myös työpaikkaohjaajien kyselystä tehdään diagrammeja selkiyttämään vastauksia. Lisäksi tuloksia kirjoitetaan auki, niiden tarkastelun helpottamiseksi. Myös ohjaajien kyselyn avointen kysymysten vastauksista otetaan suoria lainauksia.

Kysely lähetettiin SSO8SV opiskelijaryhmän 25 opiskelijalle. 25 opiskelijasta ensimmäiseen kyselyyn vastasi 16 opiskelijaa ja toiseen kyselyyn 13. Vastausaikaa opiskelijoilla oli seitsemästä (7) neljääntoista (14) päivään. Vastausai-

kaa jouduttiin pidentämään opiskelijoiden toisessa kyselyssä johtuen harjoitteluaajan pidentymisestä

Lastensuojelun työpaikkaohjaajille suunnattu kysely lähetettiin yhdeksälle (9) satunnaisesti valitulle työpaikkaohjaajalle. Kyselyyn pyrittiin valitsemaan työpaikkaohjaajia sekä yksityiseltä että julkiselta sektorilta, myös laajemmalta alueelta kuin Keski-Suomesta. Työpaikkaohjaajien kyselyyn vastasi kuusi (6) lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaajaa.

6 TULOKSET

6.1 Opiskelijoiden vastaukset

Kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden lastensuojelun harjoittelujakso vaihteli neljästä viikosta kolmeentoista viikkoon. Suurin osa opiskelijoista oli suorittanut kuuden tai seitsemän viikon harjoittelun.

Osaaminen

Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat olivat taustoiltaan erilaisia. Vastauksista kävi ilmi, että kuudella opiskelijalla oli aikaisempaa koulutusta ja neljällä aikaisempaa kokemusta lastensuojelutyöstä. Aikaisempaa ammatillista koulutusta oli muun muassa lähihoitajaopinnoista, lapsi- ja perhetyön opinnoista, koulunkäyntiavustajan opinnoista sekä sosiaali- ja terveysalan opinnoista. Seitsemän opiskelijaa oli harjoittelukokemuksen jälkeen sitä mieltä, että aikaisemmista opinnoista tai työkokemuksesta oli hyötyä lastensuojelun harjoittelussa.

Lastensuojelun osaamisesta kysyttäessä ainoastaan kaksi opiskelijaa arvioi osaamisensa olevan hyvää. Yli puolet opiskelijoista arvioi osaamisensa olevan kohtalaista (11). Muutama (3) opiskelija arvioivat osaamisensa myös heikoksi. Harjoittelun jälkeen voitiin huomata, että opiskelijoiden osaaminen oli heidän mielestään kehittynyt. Nyt yhdeksän opiskelijaa oli arvioinut lastensuojelun osaamisensa olevan hyvää ja neljä kohtalaista.

Ammatillinen kasvu ja ammatti-identiteetti

Muutamalle opiskelijalle lastensuojelun harjoittelu toi mukanaan hieman jännitystä. Kokemattomuus lastensuojelutyöstä oli suurin jännityksen aiheuttaja.

”Ainahan harjoitteluun meno jännittää. Mutta ehkä kun lastensuojelu on itselle vieras ja tuntematon, niin pientä jännitystä on.” N16

Harjoittelujaksolle lähdettäessä opiskelijoiden mielipiteet siitä, millaiset valmiudet sosionomiopinnot ovat antaneen lastensuojelutyöhön, vaihtelivat hieman. Suurin osa opiskelijoista oli sitä mieltä, että opinnot olivat antaneet hyvät valmiudet (12). Kaksi vastanneista oli sitä mieltä, että erinomaiset valmiudet ja kaksi sitä mieltä, että kohtalaiset valmiudet. Opiskelijoiden palatessa harjoittelujaksolta, oli huomattavissa, että edelleen suurin osa vastanneista arvioi omat valmiutensa lastensuojelutyöhön hyviksi (11). Kohtalaiseksi omat valmiutensa koki kaksi vastannutta.

Valmistautuessaan harjoittelujakson alkamiseen osa opiskelijoista (7) ajatteli, että omista aikaisemmista elämäkokemuksista tai työkokemuksista on hyötyä lastensuojelun parissa. Joillakin saattoi olla tuttavita, joiden elämässä lastensuojelu oli jollain tavoin ollut mukana. Toisaalta opiskelijalla saattoi olla kokemuksia omasta lapsuuden perheessään ja niistä kokemuksista opiskelija ajatteli voivan olla hyötyä myös lastensuojelutyössä. Eräs opiskelija kommentoi elämänhistoriaa seuraavalla tavalla:

”Ne ovat voimavara josta ammentaa. Joissain tilanteissa voi rehellisesti sanoa tietävänsä, mitä toinen menee läpi ja miltä hänestä tuntuu. Samalla voi antaa neuvoja tai vinkkejä, jos sellaisia joku pyytää.” N10

Sama kysymys kysyttiin opiskelijoilta harjoittelujaksolta palattaessa ja opiskelijat kokivat edelleen omista elämäkokemuksistaan olleen pääosin hyötyä. Aikaisemman kokemuksen ei tarvinnut välttämättä liittyä lastensuojeluun vaan vastauksista huomasii, että aikaisempi kokemus esimerkiksi lastenhoidosta oli kasvattanut varmuutta ja tietämystä siitä, miten lasten kanssa ollaan ja toimitaan. Toisaalta vastausten joukosta kyllä löytyi kosketuspintaa myös lastensuojelun saralta:

”Sijoitetun ystäväni elämän seuraaminen on antanut näkökulmaa lasten puolelta.” N9

Lähes kaikki vastanneet opiskelijat ajattelivat harjoitteluun lähtiessään, että lastensuojelu voisi olla tulevaisuudessa heidän työkenttäänsä (15). Ainoastaan yksi ajatteli, ettei lastensuojelu todennäköisesti olisi hänen tulevaisuuden työkenttäänsä. Tulos pysyi suhteessa samana myös harjoittelun päätyttyä. Kaksitoista kolmestatoista vastanneesta ajatteli edelleen, lastensuojelun olevan yksi tulevaisuuden mahdollinen työkenttä.

Itsearviointi ja itsereflektointi

Yleisiä tavoitteita, joita opiskelijat olivat lastensuojelun harjoittelujaksolle asettaneet, olivat muun muassa lastensuojelutyöhön tutustuminen, omien kokemusten kartuttaminen sekä lastensuojelun tietojen ja taitojen syventäminen. Yleisimmäksi tavoitteeksi vastauksista nousi lasten ja nuorten kohtaaminen. Harjoittelujaksolta palattaessa kaikki kyselyyn vastanneet kokivat saavuttaneensa harjoittelulleen asettamansa tavoitteet.

”Lasten ja nuorten yksilöllinen kohtaaminen kaikista tärkein. Saisin kuvaa lastensuojelutyöstä ja rohkeutta osallistua siihen opiskelijana.” N16

Opiskelijoilta kysyttiin palautteen vastaanottamisesta sekä oman toimintansa kehittämisestä palautteen mukaisesti. Ennen harjoittelua kuudestatoista (16) opiskelijasta kolmesta (13) ajatteli, että he pystyvät hyvin ottamaan palautetta vastaan ja kehittämään omaa toimintaansa sen mukaan. Kolme opiskelijaa koki pystyvänsä tähän erinomaisesti. Harjoittelun jälkeen kolmestatoista (13) vastanneesta opiskelijasta kahdeksan oli sitä mieltä, että palautteen vastaanottamista ja oman toiminnan tarkastelua tapahtui paljon. Kolme vastasi erittäin paljon ja kaksi jonkin verran.

Harjoittelun loputtua opiskelijoilta kysyttiin, miten he olivat kokeneet harjoittelun työpaikkaohjaajan merkityksen ammatilliselle kasvulleen. Kolmestatoista (13) vastanneesta seitsemän mielestä työpaikkaohjaajan merkitys oli melko suuri. Neljä oli vastannut merkityksen olevan kohtalainen ja yksi, että ohjaajalla oli vain vähän merkitystä.

Harjoittelun jälkeen opiskelijoiden täyttämässä kyselyssä oli kohta, jossa opiskelijoita pyydettiin arvioimaan heidän ammatillista kehitystään lastensuojelun harjoittelussa. Siihen, minkä verran opiskelijat kokivat kehittyneensä, he vastasivat asteikolla: en lainkaan, vähän, jonkin verran, paljon tai erittäin paljon. Opiskelijoista seitsemän arvioi kehittyneensä ammattilaisena paljon ja kuusi jonkin verran. Lisäksi opiskelijat miettivät, miten lastensuojelutyöntekijän ammatti-identiteetti oli kehittynyt harjoittelujakson aikana. Kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että harjoittelujakso oli kehittänyt heitä. Osalla oma ammatillinen identiteetti oli hahmottunut tarkemmin ja he olivat pohtineet, millaisia työntekijöitä haluaisivat olla.

”Nyt tiedän, että minusta on kyseistä työtä tekemään ja että pidän työstä.”

N11

”Hahmotan paremmin sen, miten haluan tehdä työtä ja mitkä ovat arvoni ja minulle sopivat menetelmät ja lähestymistavat. Haluan myös joissakin tapauksissa toimia toisin kuin näyttää olevan vallalla oleva käytäntö. Haluan muuttaa ja vaikuttaa. Ymmärrän paremmin roolini asiakkaan ja yhteistyöverkoston kanssa.” N2

Ennen harjoitteluun menoa opiskelijat ajattelivat saavansa eniten apua itsensä arviointiin sekä toimintansa kehittämiseen ohjauskeskusteluista sekä työn ohessa tapahtuvasta henkilökohtaisesta ohjauksesta. Harjoittelun jälkeen opiskelijat kokivat saaneensa eniten palautetta harjoittelun työpaikkaohjaajalta. Myös muilta työntekijöiltä sekä harjoittelupaikan lapsilta tai nuorilta opiskelijat olivat saaneet palautetta. Yksi oli saanut palautetta myös lasten tai nuorten vanhemmilta ja lisäksi joltakin muulta ulkopuoliselta taholta.

Ammattitaito ja asiantuntijuus

Taulukosta 1. voidaan nähdä, millä tavoin opiskelijat kuvailivat tietojaan ja taitojaan ennen lastensuojelun harjoittelujakson sekä lastensuojelun harjoittelujakson jälkeen. Suurin osa opiskelijoista koki heillä olevan hyvät taidot lastensuojelulakiin liittyen eikä vastauksissa ollut juuri havaittavissa muutosta, vastauksia verratessa ennen ja jälkeen harjoittelujakson. Työmenetelmien osalta

voidaan katsoa, että kehitystä on tapahtunut. Ennen harjoittelujaksoa opiskelijoista seitsemän vastasi heillä olevan työmenetelmistä kohtalaiset taidot. Harjoittelujakson jälkeen ainoastaan yksi opiskelija koki edelleen taitojen olevan kohtalaiset, muut vastanneet (12) opiskelija olivat arvioineet taitojen olevan hyvät. Voidaan siis ajatella, että käytännön työ oli vaikuttanut kehittävästi opiskelijoiden työmenetelmäosaamiseen. Asiakkaan kohtaamisen kohdalla taulukosta on nähtävissä opiskelijoiden taitojen olevan sekä ennen että jälkeen harjoittelujakson lähes kokonaan hyvät tai erinomaiset. Palvelujärjestelmäosaamisen kohdalla voidaan havaita opiskelijoiden tietojen jakautuvan hyvin tasaisesti kohtalaisiin ja hyviin tietoihin. Sama jako on havaittavissa melko muuttumattomana ennen ja jälkeen harjoittelujakson. Moniammatillisen yhteistyön osalta opiskelijat jakoutuivat vastauksissaan kohtalaisiin tai hyviin taitoihin. Myös moniammatillisen yhteistyön osalta jako on pysynyt muuttumattomana ennen ja jälkeen harjoittelujakson. (ks taulukko 1.)

	KYSELY ENNEN HARJOITTELUJAKSON ALKUA	KYSELY HARJOITTELUJAKSON PÄÄTTYTYÄ
LASTENSUOJELULAKI	4 kohtalaiset taidot 12 hyvät taidot	3 kohtalaiset taidot 10 hyvät taidot
TYÖMENETELMÄT	7 kohtalaiset taidot 9 hyvät taidot	1 kohtalaiset taidot 12 hyvät taidot
ASIAKKAAN KOHTAAMINEN	1 kohtalaiset taidot 13 hyvät taidot 2 erinomaiset taidot	12 hyvät taidot 1 erinomaiset taidot
PALVELUJÄRJESTELMÄ-OSAAMINEN	9 kohtalaiset taidot 7 hyvät taidot	7 kohtalaiset taidot 6 hyvät taidot
MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ	7 kohtalaiset taidot 9 hyvät taidot	4 kohtalaiset taidot 9 hyvät taidot
VASTANNEITA YHTEENSÄ	16 opiskelijaa	13 opiskelijaa

Taulukko 1. Opiskelijoiden kuvaus tiedoista / taidoista sekä ennen että jälkeen lastensuojelun harjoittelujakson.

Harjoittelujakson jälkeen opiskelijoilta kysyttiin, millä tavoin teorian tiedot ovat syventyneet lastensuojelun harjoittelun myötä. Kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että teorian tiedot ovat syventyneet käytännön työn kautta.

"Koen, että on helpompaa kytkeä käytäntö teoriaan ja sellaisia oivalluksia on tullut harjoittelun aikana monesti. Näin ja näin tehdään, koska lastensuojelulaki määrittelee asiaa. Näin tehdään koska ollaan ratkaisu- ja voimavarakeskeisiä." N9

"Lastensuojelulaki ja sen soveltaminen on avautunut paremmin käytännössä. Lisäksi olen saanut paljon uutta tietoa nuorten kehityksestä, päihteistä ja mielenterveysongelmista." N1

Vastaavasti kysyttäessä, millä tavoin opiskelija on onnistunut yhdistämään teorian tietoa käytäntöön, oli selvää, että teoriaopinnoista oli ollut paljon apua käytännön työn toteuttamisessa.

"Teorian tiedosta on ollut valtavasti apua harjoittelun aikana. Se on ollut koko ajan tekemisen ja oppimisen taustalla." N13

Taulukosta 2. voidaan nähdä rinnakkain opiskelijoiden vastaukset ammatillisista kompetensseista, kun niistä kysyttiin ennen ja jälkeen harjoittelujakson. Opiskelijat arvioivat heillä olevat hyvät tai erinomaiset taidot sosiaalialan eettisen osaamisen suhteen. Muutosta ennen ja jälkeen harjoittelujakson ei juuri tapahtunut (muutos on havaittavissa ainoastaan vastaajien määrässä). Edelleen verraten kyselyitä ennen ja jälkeen harjoittelujakson, opiskelijoiden taidot asiakastyön osaamisessa olivat pysyneet joko kohtalaisina tai hyvinä. Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamisen kohdalla yli puolet vastanneista opiskelijoista arvioi taitojensa olevan kohtalaiset, loput arvioivat ne hyviksi. Tämä sama jakauma on havaittavissa sekä ennen että jälkeen harjoittelujakson. Reflektiivisen kehittämis- ja johtamisosaamisen kohdalla opiskelijoiden vastaukset

niin ennen kuin jälkeen harjoittelujakson jakautuivat kohtalaiseen, hyvään ja erinomaiseen osaamiseen, kuitenkin niin että painopiste oli kohtalaisessa ja hyvässä osaamisessa. (Ks. taulukko 2.)

	VASTAUKSET ENNEN HAR- JOITTELU- JAKSOA	VASTAUKSET HARJOITTELU- JAKSON PÄÄTTYTTYÄ	
SOSIAALIALAN EET- TINEN OSAAMINEN: Ymmärrätkö opiskelujen myötä paremmin tasa- arvon ja suvaitsevai- suuden merkityksen?	12 hyvät taidot 4 erinomaiset taidot	12 Hyvät taidot 1 Erinomaiset taidot	SOSIAALIALAN EET- TINEN OSAAMINEN: Osaatko edistää työssä- si tasa-arvoa ja suvait- sevaisuutta?
ASIAKASTYÖN OSAAMINEN: Uskotko osaavasi sovel- taa teoriaa ja työmene- telmiä asiakkaan tilan- teeseen sopivaksi?	3 kohtalaiset taidot 13 hyvät taidot	3 Kohtalaiset taidot 10 Hyvät taidot	ASIAKASTYÖN OSAAMINEN: Osaatko soveltaa teori- aa ja työmenetelmiä asiakkaalle tilanteeseen sopivaksi?
SOSIAALIALAN PAL- VELU- JÄRJESTELMÄ- OSAAMINEN: Asiakkaan tarpeet huo- mioiden osaatko tarjota asiakkaalle hänen tar- vitsemiaan palveluita?	9 kohtalaiset taidot 7 hyvät taidot	8 Kohtalaiset taidot 5 Hyvät taidot	SOSIAALIALAN PAL- VELU- JÄRJESTELMÄ- OSAAMINEN: Asiakkaan tarpeet huo- mioiden osaatko tarjota asiakkaalle hänen tar- vitsemiaan palveluita?
REFLEKTIIVINEN KE- HITTÄMIS- JA JOH- TAMIS-OSAAMINEN: Tiedostatko työyhteisön sekä sosionomin toi- minnan sen arvioimisen ja kehittämisen merki- tyksen?	7 kohtalaiset taidot 6 hyvät taidot 3 erinomaiset taidot	5 Kohtalaiset taidot 7 Hyvät taidot 1 Erinomaiset taidot	REFLEKTIIVINEN KE- HITTÄMIS- JA JOH- TAMIS-OSAAMINEN: Tiedostatko työyhteisön sekä sosionomin toi- minnan sen arvioimisen ja kehittämisen merki- tyksen?
VASTANNEITA OPIS- KELIJOITA YHTEENSÄ	16	13	

Taulukko 2. Opiskelijoiden kuvaus taidoistaan eri ammatillisten kompetenssi-
en osalta ennen ja jälkeen lastensuojelun harjoittelujakson

Lastensuojelutyö

Kyselyistä, jotka toteutettiin ennen lastensuojelun harjoittelujaksoa käy ilmi,
että puolella opiskelijoista oli ennakkokäsityksiä lastensuojelutyöstä. Nämä
ennakkokäsitykset olivat sekä positiivisia että negatiivisia. Suurin osa ennak-

kokäsityksistä oli tullut koulussa käyneiltä vierailijoilta. Pääosion opiskelijoiden ajatukset työstä ovat kuitenkin positiivisia.

”Että työ on välillä aika hektistä, mutta samalla suunniteltua ja priorisointia. ja että tulee tapaamaan ihmisiä laidasta laitaan. Ja työntekijänä tarvitsee uskoa itseensä, jotta työtä voisi tehdä tarkoituksellisesti.” N4

Opiskelijoilta kysyttiin harjoittelujakson päätyttyä olivatko heidän ennakkokäsityksensä lastensuojelutyöstä muuttuneet harjoittelun aikana. Kymmenen (10) kolmestatoista (13) opiskelijasta vastasi, että käsitykset eivät ole muuttuneet. Kolme opiskelijaa oli sitä mieltä, että muutosta oli tapahtunut.

”Alkuun jännitin nuorten kohtaamista vähäisen kokemukseni vuoksi, mutta nuoret ottivat minut hyvin vastaan. Nuoret ovat tosi sympppiksä ja mukavia, tavallisia nuoria joilla on jotain ryppyjä elämässä. Ei voida puhua ongelmanuorista, epämääräisestä massasta vaan jokainen on yksilö ja tarvitsee yksilöllisen avun ja tuen päästäkseen eteenpäin omassa elämässään.” N9

Aloituskyselyssä oli kohta, jossa opiskelijat vastasivat kysymykseen, kokevatko he tuntevansa lastensuojelun työkentän kokonaisuudessaan. Kuudestatoista (16) opiskelijasta vain yksi ei uskonut tuntevansa lastensuojelun työkenttää kokonaisuudessaan. Samaa kysyttiin harjoittelun päätyttyä, jolloin kaikki (13) vastanneet olivat sitä mieltä, että tunsivat koko lastensuojelun työkentän.

Lastensuojelun harjoittelu

Ennen harjoittelujakson alkua opiskelijoilta kysyttiin, olivatko he olleet tyytyväisiä harjoittelun orientaatioon. Kuudestatoista (16) vastanneesta ainoastaan kahden opiskelijan mielestä orientaatioon olisi tarvittu enemmän aikaa ja tehtäviä olisi voitu ohjeistaa paremmin. Harjoittelujakson jälkeen opiskelijoilta kysyttiin, oliko harjoittelun orientaatiosta ollut hyötyä, kolmestatoista (13) vastanneesta kolme vastasi, ei.

Opiskelijoilta kysyttiin ennen harjoittelujakson alkua, olivatko harjoitteluun liittyvät tehtävät heidän mielestään tarkoituksenmukaisia. Opiskelijat olivat yksimielisiä vastatessaan, että olivat. Lisäksi jokainen kyselyyn vastannut opiske-

lija oli mielestään saanut riittävästi tietoa harjoittelupaikasta. Myös harjoittelujakson päätyttyä kaikki vastanneet kolmesta (13) opiskelijaa olivat edelleen sitä mieltä, että tehtävät olivat tarkoituksen mukaisia ja harjoittelupaikasta saatu ennakkotieto oli ollut riittävä.

Siitä, millaista käytännön työ harjoittelupaikalla tulee olemaan, kuudestatoista (16) aloituskyselyyn vastanneesta opiskelijasta neljätoista (14) oli mielestään saanut hyvin tietoa. Opiskelijoista kaksi koki saaneensa tietoa kohtalaisesti. Kuitenkin harjoittelujakson jälkeen ja sen aikana jokainen kolmesta (13) vastanneesta opiskelijasta koki saaneensa realistisen kuvan siitä, millaista lastensuojelutyö on.

Kysymyksissä ennen harjoittelujaksoa oli kohta, jossa opiskelijoilta pyydettiin arvioimaan asteikon avulla, minkä verran he olivat saaneet tietoa siitä, millaisia asiakkaita he tulevat kohtaamaan. Neljä opiskelijaa kuudestatoista (16) koki, että oli saanut kohtalaisesti tietoa. Yksitoista (11) koki saaneensa tietoa hyvin ja yksi erinomaisesti. Harjoittelujakson päätyttyä opiskelijoilta kysyttiin vastasiko heidän ennen harjoittelujaksoa asiakkaista saamansa käsitys todellisuutta. Kolmesta (13) vastanneesta opiskelijasta seitsemän arvioi heidän asiakkaistaan saamansa käsityksen vastanneen todellisuutta hyvin. Kuusi vastannutta oli sitä mieltä, että heidän saamansa käsitys oli kohtalaisen todenmukainen.

Harjoittelun päätyttyä opiskelijoilta kysyttiin, oliko opiskelijan ja ohjaajan ohjaussuhde ollut toimiva. Kaksitoista (12) kolmesta (13) oli sitä mieltä, että ohjaussuhde oli ollut toimiva.

6.2 Lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaajien vastaukset

Sosionomiopiskelijaryhmän (SSO8SV) harjoittelun työpaikkaohjaajille lähetettyyn kyselyyn vastasi kuusi työpaikkaohjaajaa. Kysely lähetettiin satunnaisesti valituille yhdeksälle työpaikkaohjaajalle. Työpaikkaohjaajilla oli kaksi viikkoa aikaa vastata kyselyyn.

Taustatietoa

Harjoittelun työpaikkaohjaajille suunnattu kysely alkoi kysymyksellä heidän koulutuksestaan. Kuudesta vastanneesta kolmella oli sosionomin tutkinto. Lisäksi yhdellä sosionomin koulutuksen käyneistä oli perheterapeutin (RR) koulutus sekä perheopintojen abrobatur. Kaksi työpaikkaohjaajaa oli koulutukseltaan sosiaalikasvattajia. Yksi työpaikkaohjaaja oli saanut nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajan koulutuksen sekä opiskellut ratkaisukeskeiseksi psykoterapeutiksi.

Toisessa kohdassa kysyttiin oliko työpaikkaohjaaja käynyt jonkin koulutuksen opiskelijan ohjaukseen liittyen. Kuudesta vastanneesta kukaan ei ollut saanut opiskelijan ohjaukseen liittyvää koulutusta.

Kuitenkin kysyttäessä, oliko työpaikkaohjaajilla aikaisempaa kokemusta opiskelijan ohjauksesta, jokainen kuudesta työpaikkaohjaajasta vastasi heillä olevan.

Lastensuojelutyö

Työpaikkaohjaajilta kysyttiin, millaiset tilanteet tai kokemukset ovat heidän mielestään kasvattaneet heitä eniten ammattilaisina. Työpaikkaohjaajat vastasivat hyvin monipuolisesti. Kuitenkin muutamia yhteneväisyyksiä vastauksista oli nähtävissä. Vastauksista nähtäviä yhteneviä asioita oli muun muassa arki-työ ja erilaiset arjen tilanteet, tavanomaisesta poikkeavat tai yllättävät tilanteet. Myös yhteistyö vanhempien kanssa oli työpaikkaohjaajien mielestä kasvattanut heitä ammattilaisina.

”Arkityö kasvattaa joka päivä. Lastensuojelutyötä et voi koskaan katsoa normaaliaikatauluisena työnä. Melkein jokaisessa työvuorossa tulee jotain yllättävää ja sinun on työvuorossasi ratkaistava se. Kasvamista ammattilaisena siis tapahtuu koko ajan.” N4

”Nuorten vanhempien kanssa tehtävä perhetyö on rikastuttanut työtäni. Yllätykselliset tilanteet kasvatustyössä yleensäkin.” N2

”Arkitilanteet työelämässä ja monet nopeastikin vaihtuvat kriisitilanteet, joita yhteistyössä purkamalla on käyty läpi. Oma koulutustausta, työkokemus ja opiskelijan aktiivinen osallistuminen tuovat myös ohjaajana työskentelyyn uutta ulottuvuutta. Avoin ihmettely ja perusteluiden pohdinta tai asiayhteyksien avaaminen yhdessä opiskelijan tai moniammatillisen verkoston kanssa tuo uusia näkökulmia asiakkuuksien kohtaamiseen.” N5

Työpaikkaohjaajilta kysyttiin, millaisia lasten tai nuorten kasvatustapuuksia heidän työpaikallaan on käytössä. Vastauksissa oli mainittu muutama menetelmä selkeästi nimeltä. Kahdessa työpaikassa käytettiin Pesäpuu ry:n kartoitustapuuksia tai muita Pesäpuu ry:n työmenetelmiä. Kahdessa vastauksista mainittiin myös teraplay-menetelmä. Lisäksi työmenetelmänä mainittiin oma-ohjaajatyöskentely sekä erilaisista koulutuksista saatu erityisosaaminen.

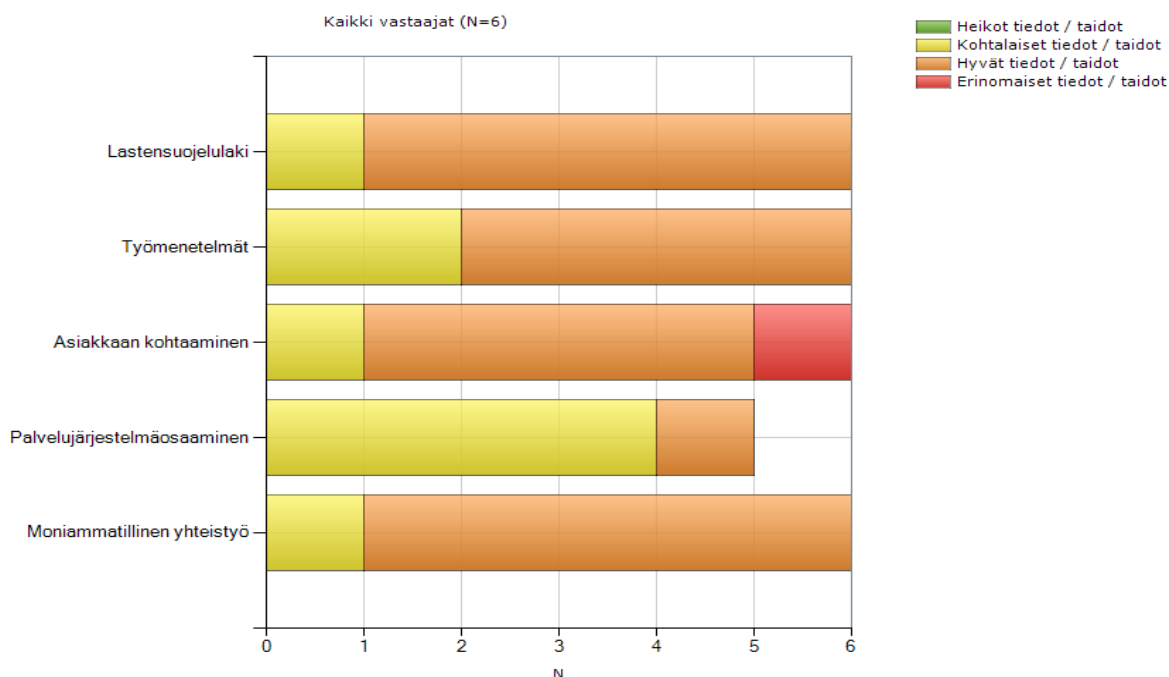
”Lähtökohtana on lapsilähtöinen työskentely, jossa huomioidaan ja vahvistetaan perheen toimivia käytäntöjä. Lisäksi työskentelyssä keskitytään yhdessä vanhempien kanssa pohtimaan perheen omia voimavaroja ja nostetaan esille lasten kehitys- ja ikätasoinen toiminta. Konkreettisella tasolla työskennellään yhdessä lasten ja vanhempien kanssa vuorovaikutuksessa mm. erilaisten käytännön läheisten menetelmien kanssa esim. pelit, leikit, sadutus yms. sekä lastensuojelussa käytettävien toiminnallisten välineiden avulla.” N5

”Omaohjaaja toiminta, elämyksellinen toiminta, yhteisöllisyys jne.” N2

”Toki meillä on erityisosaamista, mm. trauma-koulutuksia, Asel-(tunnekasvatus)-koulutus, Beardsleen perheinterventio, Teraplay.” N4

Kysyttäessä, millaiseksi työpaikkaohjaajat arvioivat sosionomiopiskelijan osaamisen lastensuojelutyössä, kuudesta vastanneesta työpaikkaohjaajasta yksi (1) vastasi sen olevan erinomainen. Kolmen työpaikkaohjaajan mielestä opiskelijoiden osaaminen oli hyvää ja kahden mielestä kohtalaista. Työpaikkaohjaajia pyydettiin kuvaamaan opiskelijoiden tietoja tai taitoja lastensuojelun perusasioista. Lastensuojelulain osalta kuudesta työpaikkaohjaajasta yksi vastasi opiskelijan tietojen olevan kohtalaiset, viisi työpaikkaohjaajaa vastasi tietojen olevan hyvät. Työmenetelmien kohdalla kaksi työpaikkaohjaajaa vastasi tietojen ja taitojen olevan kohtalaiset, neljä vastasi, hyvät. Asiakkaan kohtaa-

misen osalta vastaukset jakautuivat kolmeen osaan. Yksi työpaikkaohjaaja vastasi asiakkaan kohtaamisen olevan kohtalaista, neljä vastasi sen olevan hyvää ja yksi erinomaista. Palvelujärjestelmäosaamisen kohdalla vastusten painopiste kääntyi siten, että neljä työpaikkaohjaajaa vastasi opiskelijoilla olevan kohtalaiset tiedot tai taidot, ja yksi hyvät taidot. Moniammatillinen yhteistyö taas jakautui siten, että yksi työpaikkaohjaaja vastasi sen olevan kohtalais- ta ja loput viisi hyvää.

Kuvio 4. Ohjaajien kuvaus opiskelijoiden tiedoista / taidoista lastensuojelun perusasioiden osalta

Opiskelijan ohjaus

Työpaikkaohjaajilta kysyttiin, ovatko opiskelijan itselleen antamat harjoittelutavoitteet olleet saavutettavissa. Jokainen kuudesta työpaikkaohjaajasta vastasi, kyllä, opiskelijoiden tavoitteet olivat saavutettavissa.

Kun työpaikkaohjaajilta kysyttiin, miten he ohjaajina opastavat opiskelijoita kasvatustilanteissa, yleisin vastaus oli toimimalla itse esimerkkinä sekä käymällä keskusteluita asioista ja tilanteista.

"Oma esimerkki ja oman toiminnan avaaminen. Pohdinta ja kyseenalaistaminen. Jälkikäteen puinti ja tarvittavat keskustelut." N3

"Suoraa, avointa ja rehellistä keskustelua välittömästi asiakastilanteiden jälkeen. Rohkaisen opiskelijaa aluksi rauhassa ihmettelemään ja kyselemään asioista, joista ei tiedä. Opiskelijalla lupa kyseenalaistaa työpaikan toimintatapoja, jolloin opiskelijalle voi perustella omia työskentelytapojaan. Opiskelijoilta tulee myös arvokasta palautetta, jota voi käyttää hyödyksi työpaikan työmenetelmiä kehittäessä." N6

"Tilanteista keskustelu, tapahtumien purku. Tilanteiden ennakoiminen ja valmistautuminen keskusteluissa." N1

Yksi kysymys työpaikkaohjaajille oli, millä tavoin ohjauksessa vahvistetaan opiskelijan itsetuntoa. Lähes jokaisessa vastauksessa oli luettavissa opiskelijan itsetuntoa vahvistettavan palautetta antamalla. Yhdessä vastauksessa luki myös, antamalla opiskelijan osallistua toiminnan suunnitteluun.

"Antamalla palautetta kaikista, pienistäkin onnistumisista. Olemalla opiskelijan mukana asiakastilanteissa ja toisaalta antamalla vastuuta sopivassa suhteessa. Luottaa opiskelijan kykyyn selviytyä itsenäisesti olemalla kuitenkin tausta tukena." N6

"Antamalla mahdollisuus osallistua, myönteisen ja kehittävän palautteen antamisella sekä itsenäiseen toimintaan tukemisella." N 5

Työpaikkaohjaajilta kysyttiin, kuuluuko opiskelijoiden ohjausvastuu pelkästään ohjaavalle työntekijälle vai onko vastuu jaettu kaikille. Vastuksissa ainoastaan yksi oli vastannut ohjauksen kuuluvan pelkästään nimetylle työpaikkaohjaajalle. Muista vastauksista oli luettavissa ohjauksen kuuluvan jollain tavoin koko työyhteisölle vaikka päävastuu olisikin nimetty työpaikkaohjaajalle.

"Kaikki työvuorossa olevat ovat vastuussa, vaikka päävastuu ohjaavalla työntekijällä." N6

Kun työpaikkaohjaajilta kysyttiin, ovatko harjoitteluun liittyvät tehtävät heidän mielestään tarkoituksenmukaisia, kaikki kuusi työpaikkaohjaajaa vastasi tehtävien olevan tarkoituksenmukaisia.

Kysymykseen, havaitsivatko työpaikkaohjaajat opiskelijan työssä vaadittavien ammatillisten taitojen kehittyneen harjoittelun aikana. Jokainen kuudesta työpaikkaohjaajasta vastasi taitojen kehittyneen. Jatkokysymykseen, millä tavoin kehitys näkyi, he vastasivat muun muassa seuraavasti:

”Ammatillisuus lisääntyi huomattavasti.” N6

”Rohkeus lisääntyi ja osallistuminen aktivoitui asiakastilanteissa.” N5

Ruusut ja risut

Työpaikkaohjaajilta kysyttiin, onko harjoittelujaksossa jotain parannettavaa. Viisi kuudesta vastanneesta oli sitä mieltä, että ei ole parannettavaa. Yksi vastannut merkitsi harjoittelussa olevan parannettavaa ja kommentoi kahden viikon harjoittelun olevan liian lyhyt opiskelijan tutustua vaativaan lastensuojelutyöhön.

Kysymykseen, oliko harjoittelussa ollut opiskelija työpaikkaohjaajan mielestä saanut tarpeellisen tiedon työpaikasta saapuessaan harjoittelujaksolle. Kaikki kuusi vastannutta työpaikkaohjaajaa oli sitä mieltä, että opiskelijat olivat saaneet tarvittavan tiedon.

Työpaikkaohjaajilta kysyttiin myös, onko heillä ehdotuksia, miten lastensuojelun harjoittelujaksoa edeltävää opiskelijoiden orientointia voisi kehittää? Vastauksissa oli ehdotettu muun muassa opiskelijoiden tutustumiskäyntejä työpaikalle ennen harjoittelujakson alkua tai työelämän vierailijoita koululle ker tomaan lastensuojelutyöstä.

”Tutustumiskäynti työyhteisöön olisi tarpeellista esim. osallistua kahden tunnin infokeskusteluun ennen harjoittelun aloittamista.” N5

”Ennakkoon opiskelijoille avattavaksi käsitteitä, esim. sijaishuolto, nuorisokoti, lastenkoti, koulukoti, rajoittamistoimet, erityisen huolenpidon päätös, ja mahdollisesti opiskelijaryhmille tutustumiskäyntejä eri lastensuojelulaitoksiin. Lisäksi voisi olla hyvä avata lapsen asema sijaishuollossa, oikeudet yms, sekä työntekijän vastuu ja oikeudet sekä kuinka suurella roolilla on sosiaalityöntekijä.” N1

Kyselyn lopussa oli kohta, johon työpaikkaohjaajat voivat kirjoittaa, mikäli heillä oli vielä jotain muuta mielessä, esimerkiksi positiivista tai negatiivista kehitettävää tai mitä tahansa muuta kommentoitavaa.

”Joissain harjoitteluissa olisi hyvä, että opettaja tulisi alussa ja lopussa (harjoittelua) käymään. Nyt tilanne se, että tulee yhden kerran jos silloinkaan. Ohjaavan opettajan olisi myös hyvä olla tietoinen, mitä lastensuojelu tarkoittaa ja mitä kenttätö on.” N4

POHDINTA

Tulosten yhteenvetoa ja pohdintaa

Opinnäytetyössä tutkittiin sosionomiopiskelijan ammatillista kasvua lastensuojelun harjoittelussa sekä työpaikkaohjaajan merkitystä opiskelijoiden ammatillisen kasvun tukijana. Lisäksi opinnäytetyössä tarkasteltiin lastensuojelun harjoittelua edeltäviä opintojaksoja ja niiden antamia pätevyyyksiä. Työhön sisältyi kysely, jonka avulla hankittiin vastauksia tutkimusongelmaan ja siitä johdettuihin kysymyksiin. Tutkimusaineisto koottiin sähköisellä kyselyllä. Apuna käytettiin Digium-ohjelmaa. Kyselyn kohderyhmänä olivat ryhmän SSO8SV sosionomiopiskelijat sekä heidän lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaajansa.

Opiskelijoiden vastausten perusteella voidaan nähdä, että he olivat pääosin tyytyväisiä harjoittelua edeltäviin opintoihin ja kokivat niiden antaneen hyvät valmiudet lähteä lastensuojelun harjoittelujaksolle. Orientointi ennen lastensuojelun harjoittelujaksoa oli kuudestatoista vastanneesta opiskelijasta neljän-toista mielestä ollut riittävä ja valmistanut heidät tulevaan harjoittelujaksoon.

Erityisesti käytännön työn tekemiseen opiskelijat kokivat edeltävistä opinnoista olleen hyötyä. Edeltävät opinnot voivat näin ollen lisätä opiskelijan itsevarmuutta harjoitteluun mentäessä ja helpottaa ammatillisen kasvun tapahtumista. Harjoittelun orientoinnin on tarkoitus valmistaa opiskelijat tulevaan harjoitteluun ja antaa esimerkiksi taustatietoa harjoittelupaikasta. Taustatieto on aina tärkeää uuteen paikkaan mennessä, ja sitä opiskelijat olivat saaneet ennen harjoittelua. He tiesivät millaisia asiakkaita tulevat kohtaamaan ja millaiseen paikkaan ovat menossa. Tällöin he voivat mennä paikalle avoimin mielin kehittämään osaamistaan. Orientointi ja edeltävät opinnot siis tukevat sosionomien ammatillista kasvua valmistamalla heidät tulevaan harjoitteluun tarjoamalla työtä tukevaa tietoa niin työmenetelmistä kuin itse lastensuojelustakin. Opiskelijoiden vastauksista oli huomattavissa, että oppitunneilla käyvät vierailijat tuovat työelämän todellisuutta lastensuojelun teoriaopintoihin.

Jokaisella opiskelijalla oli lastensuojelun harjoittelujaksollaan nimetty työpaikkaohjaaja. Suurin osa opiskelijoista oli sitä mieltä, että työpaikkaohjaajalla oli tärkeä merkitys lastensuojelun harjoittelun ohjaajana sekä opiskelijoiden ammatillisen kasvun tukijana. Opiskelijoiden vastauksille voidaan löytää tukea teoriasta. Myös Korhonen (2008, 40) toteaa tutkimuksessaan opiskelijan kipaavaan ohjaajalta tukea ja turvaa harjoitteluun sekä oppimiskumppanuutta. Harjoittelun työpaikkaohjaajat ovat näin ollen onnistuneet tehtävässään, sillä opiskelijat olivat vastauksissaan tyytyväisiä saamaansa harjoittelun ohjaukseen.

Työpaikkaohjaajan tehtävä on tukea opiskelijaa työssään ja opastaa hänet uuden työpaikan käytänteisiin. Erittäin tärkeä tehtävä on myös palautteen antaminen opiskelijan työstä. Tämän palautteen avulla opiskelija voi kehittyä työssään paremmaksi ammattilaiseksi. Opiskelijat olivat saaneet työpaikkaohjaajalta eniten apua sekä itsensä arviointiin että oman toimintansa kehittämiseen. Työn ohessa tapahtuneet ohjauskeskustelut olivat opiskelijoiden mielestä olleet tärkeitä. Juuri näiden keskusteluiden avulla opiskelija voi havaita omassa toiminnassaan kehittämiskohtia ja saada työpaikkaohjaajalta tukea ja vinkkejä työn suorittamiseen. Työpaikkaohjaaja voi tukea opiskelijaa tämän itsearvioinnissa ja itsereflektoinnissa. Palautteen antaminen ja ohjauskeskus-

telut ovat erittäin tärkeitä itsereflektion apuvälineitä. Esimerkiksi ohjauskeskusteluun valmistautuessa opiskelija pääsee kehittämään reflektiotaitojaan. Hänen täytyy pysähtyä pohtimaan omia ajatuksiaan, toimintaansa sekä ammatillisuuttaan. Hän joutuu siis tutkimaan ja pohtimaan omaa toimintaansa. Ohjauskeskustelun jälkeen opiskelija voi päätyä toimintansa muuttamiseen, tai hän voi olla tyytyväinen ja jatkaa samoin kuin aikaisemmin. (Heikkinen 2009, 96.) Reflektiota tapahtuu harjoittelussa oltaessa kaiken aikaa varsinkin, jos opiskelija on kiinnostunut kehittämään omaa toimintaansa.

Opiskelijoiden vastauksista on nähtävissä myös se, että lastensuojelun harjoittelujakso on laajentanut heidän tietojaan ja taitojaan. Kyselyissä opiskelijat kertovat, että ovat pystyneet yhdistämään teorian tietoa käytännön työhön ja vastaavasti käytännön työn kautta heidän taitonsa ja tietonsa ovat laajentuneet entisestään. Harjoittelun anti opiskelijoiden ammatilliselle kasvulle on siis se, että harjoittelun aikana opiskelijat oppivat yhdistämään käytännön työn ja teorian. Nyt opiskelijat osaavat etsiä teoriasta perusteita toiminnalleen ja oppivat ymmärtämään, minkä vuoksi juuri jotain tiettyä työmenetelmää käytetään. Harjoittelussa opiskelijat pääsivät myös kehittämään taitojaan käytännössä. Harjoittelu on useille opiskelijoille ainoa paikka päästä kokeilemaan ja kehittämään taitojaan käytännön työssä.

Voidaan siis sanoa, että harjoittelun aikana opiskelijoiden osaaminen kehittynyt. Käytännön työn ja teorian yhteyden ymmärtäminen kuvaa hyvin opiskelijoiden osaamisen kehittymistä. Ennen harjoittelua nämä kaksi olivat mahdollisesti kaksi hyvin irrallista osaa opiskelijan ajatuksissa, mutta harjoittelun jälkeen ne ovat yhdistyneet ja tukevat toinen toistaan. On tapahtunut siis osaamisen kehittymistä eli opiskelija on oppinut yhdistämään työhön liittyvät tiedot ja taidot yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Osaamiseen kuuluvat myös tietojen ja taitojen luova ja monipuolinen käyttö, joita opiskelija pääsee harjoittelussa ollessaan kehittämään. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2011.)

Samoin lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaajat kokivat lastensuojelun harjoittelun tärkeänä opiskelijoiden ammatillisen kasvun kannalta. Työpaikkaohjaajien mielestä sosionomiopiskelijoilla oli hyvät lähtökohdat lastensuojelutyön tekemiseen. Täydellistä asioista tietämistä ei voi odottaa jos kyseessä on

ensimmäinen kontakti lastensuojelun käytännön työhön. Pääpaino on siis ammatillisessa kasvussa ja ammatissa kehittymisessä.

Ohjaajien mielestä sosionomien osaaminen jo harjoitteluun mennessä on varsin hyvää varsinkin teoriatasolla. Kuitenkin ohjaajat havaitsivat selkää kehittymistä opiskelijoiden taidoissa. Ohjaajat myös tukivat opiskelijan itsetuntoa antamalla palautetta pienistäkin asioista. Palautteen kautta opiskelija pääsee kehittämään itseään. Lisäksi hyvästä palautteesta opiskelijan itsevarmuus kasvaa ja hän voi kokea hallitsevansa tekemänsä työn. Palautteen antaminen ja ohjauskeskustelut ovatkin erinomainen keino tukea opiskelijan ammatillista kasvua.

Tulosten perusteella on selvää, että opiskelijoissa tapahtui ammatillista kasvua harjoittelun aikana. Myös opiskelijoiden osaaminen kehittyi. Osaaminen ja ammatillinen kasvu kulkevatkin usein käsi kädessä ja toisen kehittyessä myös toinen kehittyy. Opiskelijoiden osaaminen kehittyi heidän oppiessaan yhdistämään teoretietoa käytäntöön. Samalla opiskelija on kasvanut ammatillisesti, kun uudet tiedot ja taidot ovat muodostuneet osaksi toimintaa ja ajattelua. Harjoittelu on myös selkiyttänyt opiskelijoille, millaisia ammattilaisia he haluavat olla. (Mäkinen ym. 2009, 33.) Lastensuojelun harjoittelu on ainakin selkiyttänyt opiskelijoille sen, haluavatko he enää jatkossa työskennellä lastensuojelun parissa. Harjoittelusta on jäänyt monelle positiivisia kokemuksia, sillä valtaosa opiskelijoista uskoi lastensuojelun olevan heidän tulevaisuuden työkenttäänsä.

Tutkimusprosessin ja luotettavuuden arviointia

Jokaisen tutkimuksen tarkoituksena on saada mahdollisimman luotettavat tutkimustulokset. Kvantitatiivisessa opinnäytetyössä tulee aina arvioida työn luotettavuutta. Validiteetti ja reliabiliteetti ovat käsitteitä, joiden avulla luotettavuutta arvioidaan. Validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkitaan oikeita asioita tutkimusongelman kannalta. Reliabiliteetti tarkoittaa saatujen tulosten pysyvyyttä, eli jos tutkimus toistetaan, siitä tulisi saada samat tulokset. (Kananen 2008, 79.)

Työn tietoperustaa laajennettaessa huomio kiinnittyi siihen, että opinnäytetyöhön sisältyvien kysymysten asettelu olisi voinut olla jossain määrin toisenlainen. Kysymysten painopiste olisi voinut olla enemmän teoriaan ja tietoperustaan pohjautuva. Mietimme olivatko laatimamme kyselyt johdattelevia tai liiaksi omiin aiempiin lastensuojelun harjoittelun kokemuksiin pohjautuva.

Toisaalta peilattaessa SSO8SV ryhmän vastauksia omiin kokemuksiimme lastensuojelun harjoittelusta, olimme hieman yllättyneitä. Lastensuojelun harjoitteluun mennessämme toivoimme, että orientaatio olisi ollut monipuolisempi ja osaltaan madaltanut kynnystä uuden asian kohtaamisessa. Mielestämme mielenkiintoista oli se, että opiskelijoiden vastauksista päätellen, he olivat olleet tyytyväisiä sekä harjoittelua edeltäviin opintoihin, harjoittelun orientointiin että lastensuojelun harjoittelujakson toteutumiseen. Kritiikkiä tai selkeitä kehittämiskohtia ei heidän vastauksissaan ollut.

Kyselyn tuloksia analysoidessamme mietimme, olisiko kyselyt voinut toteuttaa hieman eri tavoin, niin että vastausten vertailu olisi ollut helpompaa. Esimerkiksi väittämämuotoiset kysymykset olisivat voineet olla selkeämpiä sekä meille, että kyselyyn vastanneille. Jälkeenpäin pohdimme myös valitsemaamme kohderyhmää. Otimme kyselyyn mukaan vain opiskelijat ja harjoittelun työpaikkaohjaajat, ja jätimme koulun ohjaavan opettajan pois aineistosta. Koska opinnäytetyö tutki lastensuojelun harjoittelua, olisi siihen toisaalta kaivannut myös koulun näkökulman. Tämä olisi voinut selkiyttää erityisesti harjoittelun orientoinnin ja edeltävien opintojaksojen taustoja.

Tutkimuksen ongelmana on myös se, ettei sitä voi yleistää, koska tutkimuksen kohteena oli vain yksi opiskelijaryhmä. Tulokset koskevat vain kyseisen ryhmän mielipiteitä ja kokemuksia lastensuojelun harjoittelujaksosta. Toisaalta tuloksista voi havaita kuitenkin opiskelijoiden kehittymisen harjoittelujakson aikana, mikä kertoo, että harjoittelu on toimiva.

Opiskelijoita ryhmässä SSO8SV on 25. Ensimmäiseen opiskelijoille lähetettyyn kyselyyn heistä vastasi 16, toiseen kyselyyn 13. Vaikka vastausaikaa pidennettiin ja opiskelijoille lähetettiin sähköpostitse muistutuksia, jotta he vastaisivat kyselyyn, emme silti saaneet vastauksia koko ryhmältä. Emme voi tie-

tää, miten kyselyn tulokset olisivat muuttuneet, mikäli koko ryhmä olisi siihen vastannut. Kyselyiden analysointia vaikeutti jonkin verran se, että aloituskyselyssä oli enemmän vastaajia (16) kuin harjoittelun jälkeen toteutetussa kyselyssä (13).

Aikaisempia tutkimuksia opinnäytetyön aiheeseen liittyen löytyi yksi. Turun ammattikorkeakoulun opiskelija Susanna Talvitie (2003) on tehnyt tutkimuksen nimeltä Sosionomiopiskelijoiden ohjatut harjoittelut, harjoittelut ja niiden ohjaus ammattiin oppimisen tukena. Tutkimuksessa on selvitetty, millä tavoin Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat arvioivat harjoitteluiden ohjauksellista vuorovaikutusta ja harjoitteluihin liittyviä tehtäviä. Susanna Talvitien opinnäytetyöllä on erilaiset painotukset kuin meidän työllämme. Talvitien työ painottuu enemmän ohjaukselliseen vuorovaikutukseen ja tehtävien arviointiin. Meidän työmme keskittyy erityisesti lastensuojelun harjoitteluun ja opiskelijoiden ammatillisen kasvun ja osaamisen tutkimiseen.

Jatkotutkimukset ja kehittämishaasteet

Tutkimuksen kohderyhmänä olevien sosionomiopiskelijoiden vastaukset olivat pääosin positiivisia. Opiskelijoiden kokemukset sekä mielipiteet lastensuojelun harjoittelua edeltävistä opinnoista ja harjoittelun orientoinnista viestivät heidän olevan tyytyväisiä niihin käytäntöihin ja opintokokonaisuuksiin, jotka edeltävät lastensuojelun harjoittelua. Myös lastensuojelun harjoittelun käytännön toteutukseen opiskelijat olivat tyytyväisiä. Opiskelijoiden vastausten pohjalta ei noussut kehitysehdotuksia Jyväskylän ammattikorkeakoulun harjoittelukäytänteisiin.

Lastensuojelun harjoittelun työpaikkaohjaajien vastauksista on nähtävissä, että myös he ovat olleet pääosin tyytyväisiä sosionomiopiskelijoiden harjoittelukäytänteisiin sekä opiskelijoiden lastensuojelun harjoittelun aikaiseen osaamiseen. Myös lastensuojelun harjoitteluun liittyvät oppimistehtävät ovat olleet työpaikkaohjaajien mielestä tarkoituksenmukaisia. Lisäksi työpaikkaohjaajien mielestä opiskelijat olivat saaneet riittävät tiedot harjoittelupaikasta lastensuojelun harjoittelujaksolle tullessaan.

Kuitenkin työpaikkaohjaajien vastauksista on poimittavissa muutama ajatus, pohdittavaksi tulevien lastensuojelun harjoitteluiden yhteydessä. Opiskelijat olivat itse saaneet valita ja vaikuttaa siihen, minkä pituisen harjoittelujakson he suorittavat lastensuojelun parissa. Yhdestä työpaikkaohjaajan vastauksesta on suoraan luettavissa mielipide, jonka mukaan perehtyminen vaativaan työhön ei onnistu muutamassa viikossa eikä ole kenellekään hyödyksi.

Myös yhteistyötä lastensuojelun harjoittelupaikan sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun välillä toivottiin joiltain osilta enemmän. Työpaikkaohjaajien puolelta tuli palautetta siitä, että joidenkin harjoitteluiden osalta olisi hyvä jos ohjaava opettaja voisi vierailla harjoittelupaikalla sekä harjoittelujakson alussa että lopussa. Lisäksi palautteessa toivottiin, että ohjaavalla opettajalla tulisi olla kokemusta siitä, millaista lastensuojelutyö on.

Hyvänä vinkkinä ohjaajien antamasta palautteesta tuli esille myös kommentti, jossa ehdotettiin, että opiskelija vierailisi lastensuojelun harjoittelupaikalla ennen harjoittelujakson aloittamista. Vieraillessaan harjoittelupaikalla opiskelija osallistuisi jonkinlaiseen infokeskusteluun. Keskustelussa opiskelija saisi enemmän tietoa siitä, millainen harjoittelupaikka on kyseessä ja millaista työ tulee olemaan. Tällainen käytäntö onkin osittain olemassa. Osa lastensuojelun harjoittelupaikoista toivoo, että opiskelija ottaisi heihin yhteyttä ennen harjoittelujakson alkamista. Lisäksi jotkin harjoittelupaikat toivovat opiskelijan vierailevan harjoittelupaikalla ikään kuin haastattelussa ennen lastensuojelun harjoittelun alkamista. Tällaiset käytännöt vaihtelevat jonkin verran eri harjoittelupaikkojen välillä eikä yhteistä käytäntöä esimerkiksi ennen harjoittelujaksoa vaadittaville haastatteluille ole.

Yksi jatkotutkimusaihe voisi kohdistua ammattikorkeakoulun ohjaaviin opettajiin. Tutkimuksessa voitaisiin tarkastella opettajien kokemuksia lastensuojelun harjoittelun orientoinnista, lastensuojelun harjoittelusta sekä siihen liittyvistä käytännöistä. Myös yhteistyöstä ammattikorkeakoulun ja harjoittelupaikan ohjaajien välillä voisi olla mielenkiintoista saada uutta tietoa.

Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekoprosessi on ollut kasvattava kokemus. Työtä tehdessä eteen on usein tullut esteitä. Muutaman kerran opinnäytetyön aikataulut ovat siirtyneet syistä joihin ei itse ole voinut vaikuttaa. Myös inhimilliset ja henkilökohtaiset haasteet ovat olleet vastassa muun muassa kärsivällisyyden muodossa. Kirjoitusprosessi on ollut kasvattava. Vaikka monesti tekstiä on täytynyt muokata, on lopulta aina huomattu, että työ etenee ja hioutuu jatkuvasti.

Työn ollessa vasta ajatuksen tasolla, kyselyiden luominen ja toteuttaminen tuntui haasteelta. Kuitenkin selkeän ja helppokäyttöisen Digium-ohjelman avulla on saanut huomata, ettei kyselyiden luominen ollut kovin hankalaa. Lisäksi isojen joukkojen tavoittaminen sähköpostitse oli yllättävän helppoa.

Työn tietoperustaa luodessa olemme perehtyneet yksittäisiin sanoihin ja avanneet lukijoille niiden merkitystä. Olemme etsineet tietoa, mistä sosionomin osaaminen koostuu ja millaisia ammatillisia taitoja opiskelijalle odotetaan kehittyvän opintojen myötä.

LÄHTEET

Arene ry. 2006. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit. Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen – projekti. Viitattu 22.9.2010.

<http://www.pinnet.fi/www/uploads/muistiot/Yleiset%20kompetenssit%20tutkintotasoittain%2028032006.pdf>

Hakonen, S. 1999. Sosiaalisen kartta esiin. Teoksessa Sinä poljet – minä ohjaan. Sosiaalialan käytännön ohjauksen teoreettisia perusteita. Toimittanut Hakonen, S. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino

Harjoittelupaikkoja Keski-Suomessa. 2008. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 14.10.2010.

<http://www.koskeverkko.fi/public/default.aspx?nodeid=32262#Raunilanlastenkoti>

Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. Toimittanut Bardy, M. Helsinki: Yliopistopaino Oy

Heikkinen, M. 2009. Portfolio ammatillisen kasvun tukena. Teoksessa Sosionomilta eivät hommat lopu, Ammattikäytäntöjen kehittäminen haasteena sosionomi AMK –tutkinnoissa. Toimittanut Viinamäki, L.

Hilde'n, R. 2002. Ammatillinen osaaminen hoitotyössä. Tampere: Tammi

Hätönen, H. 2003. Osaamiskartoituksesta kehittymiseen. Helsinki: Edita Prima Oy

Janhonen, S. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2005. Asiantuntijuuden kehittyminen. Teoksessa Kohti asiantuntijuutta, Oppiminen ja ammatillinen kasvu sosiaali- ja terveysalalla. Toimittanut Janhonen, S. & Vanhanen-Nuutinen, L. Vantaa: WSOY

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2010–2011. Opinto-opas. Viitattu 12.10.2010.

https://webas.intra.jypoly.fi/pls/asio/asio_ectskuv1.kurssin_ks?ktun=SSVK1050&knro=&lan=f > Sosiaalialan eettinen osaaminen

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2010–2011. Opinto-opas. Viitattu 12.10.2010.

https://webas.intra.jypoly.fi/pls/asio/asio_ectskuv1.kurssin_ks?ktun=SSVK1050&knro=&lan=f > Asiakastyön osaaminen

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2010–2011. Opinto-opas. Viitattu 12.10.2010.

https://webas.intra.jypoly.fi/pls/asio/asio_ectskuv1.kurssin_ks?ktun=SSVK1050&knro=&lan=f > Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2010–2011. Opinto-opas. Viitattu 12.10.2010.

https://webas.intra.jypoly.fi/pls/asio/asio_ectskuv1.kurssin_ks?ktun=SSVK1060&knro=&lan=f > Yhteiskunnallinen analyysitaito

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2010–2011. Opinto-opas. Viitattu 22.2.2011. https://webas.intra.jypoly.fi/pls/asio/asio_ectskuv1.kurssin_ks?ktun=SSVK1060&knro=&lan=f > Kehittämisosaaaminen

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2010–2011. Opinto-opas. Viitattu 22.2.2011. https://webas.intra.jypoly.fi/pls/asio/asio_ectskuv1.kurssin_ks?ktun=SSVK1060&knro=&lan=f > Yrittäjäyysosaaminen

Kaikko, K. & Friis, L. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. Toimittanut Bardy, M. Helsinki: Yliopistopaino Oy

Kananen, J. 2008. Kvantti. Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Korhonen, S. 2008. Ohjaus siinä sivussa, Työelämässä toimivien ohjaajien kokemuksia sosionomi (AMK) – opiskelijoiden harjoittelun ohjauksesta. Diakonia ammattikorkeakoulu. Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja A tutkimuksia 20. Viitattu 15.3.2010. http://www.diak.fi/files/diak/Julkaisutoiminta/A_20_ISBN_9789524930604.pdf

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Viitattu 17.3.2011. Valtionsäädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

L 12.2.2010/88. Lastensuojelulaki. Viitattu 17.3.2011. Valtionsäädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

Laiho, E. 2005. Sosiaalipedagogiikan ja erityispedagogiikan kohtaamispisteitä sosionomi (AMK) – opiskelijoiden näkemänä. Teoksessa Sosiaalipedagoginen ammatillisuus Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Toimittanut Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. Kokemäki: SPOY Satakunnan Painotuote Oy

Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sive'n, T. & Välimäki P. 2009. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy

Mikkola, M. 2004. Lastensuojelulain tausta. Teoksessa lastensuojelu tänään. Toimittanut Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro

Ora-Hyytiäinen, E. 2004. Auttajasta reflektiiviseksi sairaanhoitajaksi, Ammattikorkeakouluopiskelijan kasvu ja kehittyminen ammattiin. Viitattu 17.3.2011. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6076-6.pdf>

Raunio, K. 2000. Sosiaalityö murroksessa. Helsinki: Gaudeamus

Rouhiainen-Valo, T., Rantanen, T., Hovi-Pulsa, R. & Tietäväinen, S. 2010. Kompetenssit ”sosiaalisen puolustamisessa. Teoksessa Sosionomin ammatti ja työ 2010–2025, Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Toim. L. Viinamäki. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Kemi: SOLVER palvelut Oy.

Stenström, M-L. 2005. Ammatin oppiminen ja työelämäyhteydet. Teoksessa Ammatti ja kasvatus, Ammattikasvatuksen tutkimuksia vuonna 2004. Toimittanut Tuominen, M. & Wihersaari, J. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy

Suositus harjoittelusta, sen järjestämisestä ja terminologiasta. 2006. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu: Harjoittelun kehittämishanke. Viitattu 14.3.2011.

<http://www.cop.fi/harke/tietopankki/harketietopankki/tuotokset/Suositus%20harjoittelu-sen%20j%C3%A4rjest%C3%A4misest%C3%A4%20ja%20terminologiasta%2010.5.2006.pdf>

Särkelä, A. 2001. Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Talvitie, S. 2003. Sosionomiopiskelijoiden ohjatut harjoittelut. Harjoittelut ja niiden ohjaus ammattiin oppimisen tukena. Turku: Turun ammattikorkeakoulu

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2008. Sosiaaliportti. Osaamisen määrittely. Viitattu 27.9.2010. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyontuki/osaamiskartoitus/maarittely/>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2009. Sosiaaliportti. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 30.9.2010 http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/

LIITTEET

Liite 1. Lastensuojelun ja perhetyön asiakastyö

Hyvinvointiyksikkö
Keskussairaalantie 21 E
40620 Jyväskylä

SOSIAALIALAN KOULUTUSOHJELMA / SOSIONOMI (AMK)

Varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogisen työn suuntautumisvaihtoehto

SSVKW300 LASTENSUOJELUN JA PERHETYÖN ASIAKASTYÖ (14 op)

Ajalla 17.11.2010 – 25.2.2011

Perhetyön asiakastyön harjoittelu _____

Lastensuojelun asiakastyön harjoittelu _____

Kiitos _____ sinulle, _____ että _____ toimit _____ sosionomiopiskelija
ohjaajana. _____ harjoittelun

TAUSTATIETOA

Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto, sosionomi (AMK), on laajuudeltaan 210 opintopistettä (op), yksi opintopiste on 27 tuntia opiskelijan työtä. Opiskelu on kestoltaan kolme ja puoli vuotta.

Harjoitteluun tuleva opiskelija suorittaa parhaillaan kolmatta opintovuottaan. Lastensuojelun ja perhetyön asiakastyön harjoittelu on opiskelijan kolmas harjoittelu. Aikaisempia harjoitteluja ovat olleet asiakastyön orientoiva harjoittelu (7 op) ja varhaiskasvatuksen harjoittelu (12 op). Lastensuojelun ja perhetyön harjoittelun jälkeen on vielä keväällä 2011 harjoittelu lähiesimiestehtävissä (6 op) ja valinnainen harjoittelu (6 op). Tarkempaa tietoa koulutusohjelmasta saat opiskelijalta, ohjaavilta opettajilta sekä osoitteesta

<http://www.jamk.fi/opiskelijoille/opinto-opas/koulutusohjelmat/opetussuunnitelma>.

Opiskelija voi suorittaa lastensuojelun ja perhetyön asiakastyön harjoittelun kokonaisuudessaan lastensuojeluyksikössä tai eriyttää lastensuojelun ja perhetyön harjoittelun kahteen eri toimintapaikkaan.

Myös harjoittelujen pituus voi vaihdella opiskelijakohtaisesti.

SSVKW300 LASTENSUOJELUN JA PERHETYÖN ASIAKASTYÖN HARJOITTELUN TAVOITTEET:

- I. Opiskelija tunnistaa lasten, nuorten ja perheiden yksilölliset tarpeet ehkäisevän ja kuntouttavan työskentelyn lähtökohdiksi lastensuojelussa ja perhetyössä.
- II. Opiskelija osaa suunnitella, käyttää ja arvioida lastensuojelun ja perhetyön eri työmenetelmiä lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenneltäessä yhteistyössä työyhteisön kanssa.
- III. Opiskelija harjaantuu oman käyttöteorianensa soveltamisessa ja arvioinnissa lastensuojelu- ja perhetyössä.

HARJOITTELUSUUNNITELMA

Harjoittelun alussa opiskelija ja hänen ohjaajansa neuvottelevat ohjauksen, palautteenannon ja arvioinnin toteuttamisesta ja periaatteista. He sopivat myös opiskelijan työajoista. Opiskelija perehdyttää oman ohjaajansa sosionomikoulutukseen ja perhetyön ja lastensuojelun teoriaopintojen tavoitteisiin ja sisältöihin.

Tärkeimmän osan opiskelijan arvioinnista muodostaa välitön palaute ja tuki harjoittelujakson aikana. Ohjaajan merkitys opiskelijan oppimisen tukena on siten tärkeää. Harjoittelun palautteen ja arvioinnin lähtökohtana ovat jakson yleiset tavoitteet ja opiskelijan omat henkilökohtaiset tavoitteet.

OPISKELIJAN OPPIMISTEHTÄVÄT:

1. TAVOITTEIDEN LAATIMINEN HARJOITTELUUN

Opiskelija laatii omat tavoitteensa a) yleisten tavoitteiden ja b) omien henkilökohtaisten oppimistarpeittensa pohjalta ottaen huomioon edellisen harjoittelun jatkotavoitteet ja kehittämistarpeet. Opiskelija esittää ne kirjallisesti ensimmäisen tai toisen viikon aikana omalle lähiohjaajalleen. Tavoitteita opiskelija voi lisätä tai muuttaa tarvittaessa harjoittelun aikana. Harjoittelun tavoitteet liitetään myös loppuraporttiin.

Perhetyön harjoittelussa opiskelijat esittävät kirjallisesti harjoittelunsa tavoitteet ohjaajalleen toisen viikon alussa ja lähettävät ne myös ohjaavalle opettajalle sähköpostitse.

Yhdistetyn perhetyön ja lastensuojelun harjoittelun sekä **lastensuojelun harjoittelun** alussa ohjaava opettaja käy harjoittelupaikassa tai on puhelimitse yhteydessä opiskelijaan ja ohjaajaan, jolloin on mahdollisuus keskusteluun opiskelijan harjoittelun tavoitteista.

2. OMAN KÄYTTÖTEORIAN POHTIMINEN

Opiskelija jatkaa oman käyttöteoriansa kehittämistä varhaiskasvatuksen harjoittelun aikana luomansa käyttöteorian pohjalle, pohtien onko sitä tarpeellista täydentää ja miltä osin, tai jollain muulla lailla päivittää lastensuojelun ja perhetyön harjoittelujen myötä.

3. A) OPISKELIJAN TEHTÄVÄT PERHETYÖSSÄ (opiskelija raportoi kirjallisesti portfolioonsa):

- i. Opiskelija perehtyy kyseisen toimintayksikön toiminnan tavoitteisiin ja on ensimmäisen viikon aikana perhetyöntekijän mukana tutustumassa työhön.
- ii. Opiskelija suunnittelee ja toteuttaa perheen tarpeiden ja voimavarojen pohjalta toteutettavaa työtä sekä arviointia yhdessä perhetyöntekijän/perhetyöstä vastaavan työntekijän kanssa.
- iii. Opiskelija arvioi kokemuksiaan ja omaa toimintaansa perheiden kohtaamisessa. Opiskelija pyrkii käyttämään vähintään yhtä menetelmää perheiden kanssa työskennellessään. (SSVK1060- ja SSVK1080 -kursseilla käsitellyjä menetelmiä)

3.B) OPISKELIJAN TEHTÄVÄT LASTENSUOJELUSSA (opiskelija raportoi kirjallisesti portfolioonsa):

- i. Opiskelija kirjoittaa yleiskuvauksen harjoittelupaikasta, sen toiminta-ajatuksista ja toimintaperiaatteista ja pohtii, miten ne näkyvät arjen toiminnassa.
- ii. Opiskelija on mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa lasten ja nuorten yksilöllisten tarpeiden pohjalta toteutettavaa tavoitteellista ja kuntouttavaa työskentelyä yhdessä henkilökunnan kanssa.
- iii. Opiskelija kuvaa ko. harjoittelupaikassa tehtävää perhetyötä/perheiden kanssa tehtävää työtä.
- iv. Opiskelija kirjoittaa keskeisistä lasten/nuorten kanssa käytettävistä menetelmistä harjoittelupaikassaan ja pyrkii itsekin käyttämään työssään vähintään yhtä menetelmää.
- v. Opiskelija harjoittelee tavoitteellista ja lapsen/nuoren yksilöllisistä tarpeista lähtevää työskentelyä tekemällä havainnointitehtävän yhdestä lapsesta tai nuoresta erillisen ohjeen mukaisesti (liite 1).

4. TEHTÄVIEN KOONTI JA PALAUTUS

Opiskelija kokoaa koko harjoittelujaksostaan portfolion, johon hän liittää sekä perhetyön että lastensuojelun harjoittelun tehtävät. Kirjallisiin tehtäviin tulee sisällyttää omien arkikokemusten lisäksi teoretietoa perhetyöstä ja lastensuojelusta (kirjallisuus, tutkimukset, artikkelit, luentomuistiinpanot). Kirjallisten tuotosten lisäksi portfolioon tulee liittää esitteitä, lehtiartikkeleita, Internetistä koottua tietoa ym. koskien perhetyötä ja lastensuojelua.

Portfoliot palautetaan paperiversiona ohjaaville opettajille viimeistään **15.3.2011**.

5. OMAN OPPIMISEN ARVIOINTI JA HARJOITTELUN KOKONAISARVIOINTI

Opiskelija arvioi omaa oppimistaan koko harjoittelujakson ajan yhdessä ohjaajan kanssa käytävissä keskusteluissa. Ohjaajan välitön palaute ja tuki ovat myös tärkeitä opiskelijan ammatillisen kehittymisen tukemisessa. Opiskelija liittää itsearviointiin myös kirjallisiin tehtäviinsä.

Perhetyön harjoittelun jakson päättyessä ohjaaja ja opiskelija arvioivat harjoittelun kirjallisesti samalle arviointilomakkeelle ja käyvät yhdessä loppuarviointikeskustelun. Ohjaava opettaja ei osallistu arviointikeskusteluun.

Yhdistetyn lastensuojelun ja perhetyön sekä lastensuojelun harjoittelujakson päättyessä opiskelija ja ohjaaja täyttävät arviointilomakkeet ja ohjaava opettaja osallistuu loppuarviointikeskusteluun yhdessä opiskelijan ja ohjaajan kanssa.

Harjoittelun kokonaisarviointi

Opiskelijan lopullinen harjoittelun arviointi koostuu harjoittelusta, kirjallisista tehtävistä sekä itsearvioinnista. Harjoittelun ohjaaja arvioi harjoittelun kirjallisesti hyväksyty/hylätty- asteikolla. Ohjaava opettaja antaa kirjallisen palautteen tehtävistä ja arvioi ne (asteikolla hyväksytty/täydennettävä/hylätty). SSVKW300-opintojakson kokonaisarviointi muodostuu perhetyön ja lastensuojelujaksojen hyväksytyistä suorituksista (S).

OPISKELIJAN TYÖAIKA

Perhetyön asiakastyön laajuus on 105 tai 140 tuntia, riippuen harjoittelupaikan kanssa tehdystä sopimuksesta. **Huom.** Perhetyön harjoittelun aikana opiskelijoilla on ohjauspäivä 29.11.2010 alkaen klo 10.00 ja loppuarviointipäivä 15.12 alkaen klo 9.00, ja nämä molemmat päivät lasketaan harjoitteluun kuuluviksi päiviksi. Itsenäisyyspäivä on vapaata.

Lastensuojelun asiakastyön laajuus on 245 tai 210 tuntia, riippuen harjoittelupaikan kanssa tehdystä sopimuksesta. **Huom.** Harjoitteluun kuuluva loppuarviointipäivä on 25.2.2011 klo 9.00 alkaen, tämä päivä lasketaan harjoitteluun kuuluvaksi päiväksi.

Yhdistettynä molemmat harjoittelut ovat 350 tuntia. *Opiskelijan päivittäinen työaika on 7 tuntia viitenä päivänä viikossa eli 35 tuntia /viikko.* Muu aika on varattu harjoitteluun liittyvien tehtävien suorittamiseen.

POISSAOLOT

Sairauspoissaolojen korvaavuudesta sovitaan aina erikseen ohjaajan ja ohjaavan opettajan kanssa.

RUOKAILU

Opiskelija ruokailee harjoittelussa omalla kustannuksellaan.

VAITIOLOVELVOLLISUUS

Vaitiolovelvollisuus koskee kaikkea työpaikalla salassa pidettäväksi tarkoitettuja asioita ja on elinikäinen. Opiskelija on allekirjoittanut sopimuksen vaitiolovelvollisuudestaan ja se on voimassa.

Liite 2. Lapsen tai nuoren havainnointitehtävä lastensuojelussa

SSVKW300 LASTENSUOJELUN JA PERHETYÖN ASIAKASTYÖ LASTENSUOJELUN HARJOITTELUUN LIITTYVÄ TEHTÄVÄ

TEHTÄVÄ 1. LAPSEN TAI NUOREN HAVAINNOINTITEHTÄVÄ LASTENSUOJELUSSA

TAVOITE:

Tehtävän tavoitteena on lisätä opiskelijan ymmärrystä sijoitetun lapsen/nuoren elämäntilanteesta ja häneen kohdennetuista lastensuojelutoimenpiteistä, tavoitteellisesta ja kuntouttavasta toiminnasta/ työskentelystä.

Opiskelija yhdessä ohjaajansa kanssa valitsee ”oman” lapsen/nuoren, jonka tilanteeseen hän perehtyy harjoittelujakson aikana ohjaajansa avustuksella ja jos mahdollista opiskelija voisi tutustua myös lasta koskeviin asiakastietoihin.

1. Taustatiedot lapsesta/ nuoresta: ikä, perhetausta

2. Lapsen/nuoren kehitysvaihe

- Kuvaa ko. ikätasoa olevan lapsen/nuoren kehitysvaihetta teorian tiedon pohjalta ja pohdi ”oman” lapsen/nuoren kehitystä teorian tiedon kautta

3. Lapsi /nuori sijoitettuna nykyiseen sijoituspaikkaan

- Sijoituksen syyt, sijoituksen kesto
- Kasvatus- tai kuntoutussuunnitelman tavoitteet
- Nuoren yksilöllinen tukeminen, menetelmät
- Koulunkäynti, harrastukset

4. Lasta/nuorta koskevat tulevaisuuden suunnitelmat

- Millaisia suunnitelmia lapsen/nuoren kohdalla on: asuminen, koulunkäynti, opiskelu jne.

5. Opiskelijan suhde ”omaan” lapseen/nuoreen

- Opiskelijan pohdinta lapsen/nuoren tulevaisuuden mahdollisuuksista, arvointia lastensuojelutoimenpiteiden merkityksistä lapsen/nuoren elämän tukijana

Liite 3. Kyselylomake 1. Kysely ennen harjoittelujaksoa

1. Kysely ennen harjoittelujaksoa

OSAAMINEN

1. Onko sinulla aikaisempaa ammatillista koulutusta?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ Jos vastasit kyllä, minkä alan koulutusta?

---

2. Onko sinulla aikaisempaa työkokemusta lastensuojelutyöstä?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ Jos vastasit kyllä, minkälaista? _____

3. Millaiseksi arviosit oman osaamisesi lastensuojelutyössä tällä hetkellä?

- ☐ Heikko osaaminen
- ☐ Kohtalainen osaaminen
- ☐ Hyvä osaaminen
- ☐ Erinomainen osaaminen

AMMATILLINEN KASVU JA AMMATTI-IDENTITEETTI

4. Jännittääkö sinua harjoitteluun meneminen?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ Jos vastasit kyllä, mikä sinua erityisesti jännittää?

---

5. Millaiset valmiudet lastensuojelutyöhön opinnot ovat sinulle antaneet?

- ☐ Heikot
- ☐ Kohtalaiset
- ☐ Hyvät
- ☐ Erinomaiset

6. Onko omassa elämänhistoriassasi sellaisia tapahtumia, joista koet saaneesi valmiuksia lastensuojelutyöhön?

Millaista hyötyä ajattelisit niistä olevan?

---

7. Oletko ajatellut, että lastensuojelu voisi olla tulevaisuudessa työkenttäsi?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

ITSEARVIOINTI JA ITSEREFLEKTOINTI**8. Millaisia tavoitteita olet asettanut harjoittelujaksolle?**

---

9. Pystytkö ottamaan vastaan palautetta ja tarkastelemaan sekä kehittämään toimintaasi sen mukaan?

- ☐ Heikkosti
- ☐ Kohtalaisesti

- ( ) Hyvin
( ) Erinomaisesti

10. Mistä on sinulle eniten apua itsesi arvioinnissa ja toimintasi kehittämisessä?

- ( ) Ohjauskeskustelut
( ) Kirjalliset tehtävät
( ) Henkilökohtainen ohaus työn ohessa
( ) Jokin muu, mikä? _____

AMMATTITAITO JA ASiantuntijuus

11. Miten kuvailisit tietojasi / taitojasi seuraavista lastensuojelun perusasioista?

	Heikot tiedot / tai- dot	Kohtalaiset tiedot / taidot	Hyvät Tiedot / tai- dot	Erinomaiset tiedot / taidot
Lastensuojelulaki	( )	( )	( )	( )
Työmenetelmät	( )	( )	( )	( )
Asiakkaan kohtaaminen	( )	( )	( )	( )
Palvelujärjestelmäosaaminen	( )	( )	( )	( )
Moniammatillinen yhteistyö	( )	( )	( )	( )

12. Miten kuvailisit taitojasi seuraavista ammatillisista kompetensseista?

	Heikot taidot	Kohtalaiset taidot	Hyvät taidot	Erinomaiset taidot
Sosiaalialan eettinen osaaminen: Ymmärrätkö opiskelijan myötä paremmin tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden edistämisen merkityksen?	( )	( )	( )	( )

Asiakastyön osaaminen:

Uskotko osaavasi soveltaa

teoriaa ja työmenetelmiä ( ) ( ) ( ) ( )

asiakkaan tilanteeseen sopivaksi?

Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen:

Asiakkaan

tarpeet huomioiden, osaatko ( ) ( ) ( ) ( )

tarjota asiakkaalle hänen

tarvitsemiaan palveluita?

Reflektiivinen kehittämis- ja

johtamisosaaminen: Tiedos-

tatko työyhteisön sekä sosio- ( ) ( ) ( ) ( )

nomin toiminnan sen arvioi-

misen ja kehittämisen merki-

tyksen?

LASTENSUOJELU

13. Onko sinulla ennakkokäsityksiä lastensuojelutyöstä?

( ) Kyllä

( ) Ei

( ) Jos vastasit kyllä, millaisia ne ovat ja mistä tulleet?

14. Tunnistatko kokonaisuudessaan lastensuojelun työkentän?

( ) Kyllä

( ) Ei

LASTENSUOJELUN HARJOITTELU

15. Onko harjoittelun orientaatio ollut kattava?

- ☐ Kyllä
  - ☐ Ei
  - ☐ Jos vastasit ei, mitä toivoisit parannettavan?
-

16. Ovatko harjoitteluun liittyvät oppimistehtävät tarkoituksenmukaisia?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

17. Oletko saanut tarvittavan tiedon tulevasta harjoittelupaikasta?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

18. Oletko saanut tietoa siitä, millaista käytännön työ tulee olemaan?

- ☐ Heikosti
- ☐ Kohtalaisesti
- ☐ Hyvin
- ☐ Erinomaisesti

19. Oletko saanut tietoa siitä, millaisia asiakkaita tulet harjoittelujaksolla kohtaamaan?

- ☐ Heikosti
- ☐ Kohtalaisesti
- ☐ Hyvin
- ☐ Erinomaisesti

Liite 4. Kyselylomake 2. Kysely harjoittelujaksolta palattaessa

2. KYSELY HARJOITTELUJAKSOLTA PALATTAESSA

OSAAMINEN

1. Kuinka monta viikkoa lastensuojelun harjoittelujaksosi kesti?

2. Jos sinulla on sosiaalialan koulutusta edeltävää aikaisempaa koulutusta , oliko siitä hyötyä lastensuojelun harjoittelussa?

( ) Kyllä

( ) Ei

3. Millaiseksi arvioit oman osaamisesi lastensuojelutyössä?

( ) Heikko osaaminen

( ) Kohtalainen osaaminen

( ) Hyvä osaaminen

( ) Erinomainen osaaminen

4. Millaiset valmiudet sinulla on lastensuojelutyöhön lastensuojelun harjoittelun jälkeen?

AMMATILLINEN KASVU JA AMMATTI-IDENTITEETTI

5. Koitko omista elämäkokemuksistasi olleen lastensuojelun harjoittelussa hyötyä tai haittaa?

( ) Hyötyä

( ) Haittaa

( ) Mitä hyötyä, mitä haittaa? _____

6. Ajatteletko, että lastensuojelu voisi olla tulevaisuudessa työkenttäsi?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

7. Miten koet harjoittelun työpaikkaohjaajan merkityksen ammatilliselle kasvullesi?

- ☐ Ei lainkaan merkitystä
- ☐ Vähän merkitystä
- ☐ Kohtalaisesti merkitystä
- ☐ Melko suuri merkitys
- ☐ Erittäin suuri merkitys

8. Miten lastensuojelutyöntekijän ammatti-identiteettisi on kehittynyt harjoittelujakson aikana?

ITSEARVIOINTI JA ITSEREFLEKTOINTI

9. Toteutuivatko harjoittelujaksolle asettamasi tavoitteet?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ Jos eivät toteutuneet minkä takia?

---

10. Kehitytkö ammatillisena harjoittelun aikana?

- ☐ En lainkaan
- ☐ Vähän
- ☐ Jonkin verran
- ☐ Paljon
- ☐ Erittäin paljon

11. Mitkä tahot antoivat sinulle palautetta harjoittelujakson aikana?

- ☐ Harjoittelun ohjaaja
- ☐ Muut työntekijät
- ☐ Lapset tai nuoret
- ☐ Lasten tai nuorten vanhemmat
- ☐ Ulkopuoliset tahot

12. Pystyitkö ottamaan vastaan palautetta ja tarkastelemaan toimintaasi sen mukaan?

- ☐ En lainkaan
- ☐ Vähän
- ☐ Jonkin verran
- ☐ Paljon
- ☐ Erittäin paljon

AMMATTITAITO JA ASiantuntijuus

13. Millä tavoin teorian tietosi ovat syventyneet lastensuojelun harjoittelun myötä?

14. Millä tavoin olet onnistunut yhdistämään teorian tietoa ja käytäntöä harjoittelun aikana?

15. Miten kuvailisit tietojasi / taitojasi seuraavista lastensuojelun perusasioista lastensuojelun harjoittelun jälkeen?

	Heikot tiedot / tai- dot	Kohtalaiset tiedot / taidot	Hyvät tiedot / taidot	Erinomaiset tiedot / taidot
Lastensuojelulaki	☐	☐	☐	☐
Työmenetelmät	☐	☐	☐	☐
Asiakkaan kohtaaminen	☐	☐	☐	☐
Palvelujärjestelmäosaaminen	☐	☐	☐	☐
Moniammatillinen yhteistyö	☐	☐	☐	☐

16. Miten kuvailisit taitojasi ammatillisista kompetensseista lastensuojelun harjoittelun jälkeen?

	Heikot taidot	Kohtalaiset taidot	Hyvät taidot	Erinomaiset taidot
Sosiaalialan eettinen osaaminen: Osaatko edistää työsäsi tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta?	☐	☐	☐	☐
Asiakastyön osaaminen: Osaatko soveltaa teoriaa ja työmenetelmiä asiakkaan tilanteeseen sopivaksi?	☐	☐	☐	☐
Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen: Asiakkaan tarpeet huomioiden osaatko tarjota asiakkaalle hänen tarvitsemiaan palveluita?	☐	☐	☐	☐
Reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen: Tiedostatko työyhteisön sekä sosionomin toiminnan arvioimisen ja kehittämisen merkityksen?	☐	☐	☐	☐

LASTENSUOJELU

17. Ovatko ennakkokäsityksesi lastensuojelutyöstä muuttuneet?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ Jos vastasit kyllä, miten? _____

18. Tunnistatko kokonaisuudessaan lastensuojelun työkentän?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

LASTENSUOJELUN HARJOITTELU

19. Oliko harjoittelun orientaatiosta hyötyä?

- ☐ Kyllä
  - ☐ Ei
  - ☐ Jos vastasit ei, mitä toivoisit parannettavan?
-

20. Ovatko harjoitteluun liittyvät oppimistehtävät olleet tarkoituksen mukaisia?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

21. Vastasivatko ennakoon saamasi tiedot harjoittelupaikasta todellisuutta?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ Jos vastasit ei, miksi eivät? _____

22. Saitko harjoittelujakson aikana realistisen kuvan siitä, millaista lastensuojelu työ on?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

23. Vastasiko ennen harjoittelujaksoa asiakkaista saamasi käsitys todellisuutta?

- ☐ Heikosti
- ☐ Kohtalaisesti
- ☐ Hyvin
- ☐ Erinomaisesti

24. Oliko sinulla ja työpaikkaohjaajallasi toimiva ohjaussuhde?

☐ Kyllä

☐ Ei

Liite 5. Kyselylomake Kysely harjoittelun ohjaajille

KYSELY HARJOITTELUN TYÖPAIKKAOHJAAJILLE (Kokemuksia sosiopiskelijoiden ohjauksesta)**TAUSTATIETOA**

1. Mikä koulutus sinulla on? _____

2. Oletko käynyt jonkin koulutuksen opiskelijan ohjaukseen liittyen?

☐ Kyllä

☐ Ei

☐ Jos vastasit kyllä, minkä koulutuksen ja milloin?

_____

3. Onko sinulla aikaisempaa kokemusta opiskelijoiden ohjauksesta?

☐ Kyllä

☐ Ei

LASTENSUOJELUTYÖ Kysymykset 6-8 koskevat tällä hetkellä harjoittelussa olevaa opiskelijaa

4. Millaiset tilanteet tai kokemukset ovat mielestäsi kasvattaneet sinua eniten ammattilaisena?

_____

_____

_____

_____

5. Millaisia lasten tai nuorten kasvatustapojen menetelmiä työpaikallasi on käytössä?

_____

_____

6. Millaiseksi arvioit sosionomiopiskelijan osaamisen lastensuojelutyössä?

- ( ) Heikko osaaminen
 ( ) Kohtalainen osaaminen
 ( ) Hyvä osaaminen
 ( ) Erinomainen osaaminen

7. Millä termillä kuvailisit opiskelijan tietoja / taitoja seuraavista lastensuojelun perusasioista?

	Heikot tiedot / tai- dot	Kohtalaiset tiedot / taidot	Hyvät tiedot / taidot	Erinomaiset tiedot / taidot
Lastensuojelulaki	( )	( )	( )	( )
Työmenetelmät	( )	( )	( )	( )
Asiakkaan kohtaaminen	( )	( )	( )	( )
Palvelujärjestelmäosaaminen	( )	( )	( )	( )
Moniammatillinen yhteistyö	( )	( )	( )	( )

OPISKELIJAN OHJAUS Kysymykset 12-14 koskevat tällä hetkellä harjoittelussa olevaa opiskelijaa

8. Olivatko harjoittelussa olevan opiskelijan itselleen asettamat harjoittelutavoitteet saavutettavissa?

- ( ) Kyllä
 ( ) Ei

9. Miten ohjaajana opastat opiskelijaa kasvatustilanteissa?

---

10. Millä tavoin ohjauksessa vahvistetaan opiskelijan itsetuntoa?

---

11. Kuuluuko opiskelijan ohjausvastuu pelkästään ohjaavalle työntekijälle vai onko vastuu jaettu kaikille?

---

12. Ovatko opiskelijan harjoitteluun liittyvät tehtävät mielestäsi tarkoituksenmukaisia?

- ☐ Kyllä
☐ Ei
☐ Jos vastasit ei, mitä kehitettävää niissä olisi?

---

13. Havaitsitko opiskelijan työssä vaadittavien ammatillisten taitojen kehittyneen harjoittelun aikana?

- ☐ Kyllä
☐ Ei
☐ Jos vastasit kyllä, mitä erityishuomioita teit?

RUUSUT JA RISUT

15. Onko harjoittelujaksossa jotain parannettavaa?

---

16. Oliko harjoittelussa ollut opiskelija mielestäsi saanut tarpeellisen tiedon työpaikasta saapuessaan harjoittelujaksolle?

17. Onko sinulla ehdotuksia, miten lastensuojelun harjoittelujaksoa edeltävää opiskelijoiden orientointia voisi kehittää?

18. Mitä muuta haluat sanoa?

KUVIOT

Kuvio 1. Osaamisympyrä s.5

Kuvio 2. Sosiaalipedagogiikan asiantuntijan pätevyysalueet Madsenin mukaan s.6

Kuvio 3. Yksilön pätevyys s.13

Kuvio 4. Ohjaajien kuvaus opiskelijoiden tiedoista / taidoista lastensuojelun perusasioiden osalta s.40

TAULUKOT

Taulukko 1. Opiskelijoiden kuvaus tiedoista / taidoista sekä ennen että jälkeen lastensuojelun harjoittelujakson. s.33

Taulukko 2. Opiskelijoiden kuvaus taidoistaan eri ammatillisten kompetenssi-en osalta ennen ja jälkeen lastensuojelun harjoittelujakson s.35